

Uloga sudsko-medicinskog vještačenja u kaznenom postupku uz osvrt na presudu Europskog suda za ljudska prava Bajić protiv Hrvatske

Bilić, Pavica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:002139>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Katedra za kazneno procesno pravo

**ULOGA SUDSKO-MEDICINSKOG VJEŠTAČENJA U
KAZNENOM POSTUPKU UZ OSVRT NA PRESUDU
EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA
BAJIĆ PROTIV HRVATSKE**

Diplomski rad

Pavica Bilić

Mentor: izv.prof.dr.sc. Zoran Burić

Zagreb, travanj 2024.

University of Zagreb

Faculty of Law

Chair for the Criminal Procedure

**THE ROLE OF FORENSIC EXPERTISE IN CRIMINAL
PROCEEDINGS WITH REFERENCE TO THE JUDGEMENT
OF ECtHR IN CASE
BAJIĆ AGAINST CROATIA**

Master Thesis

Pavica Bilić

Mentor: Associate professor Zoran Burić, PhD

Zagreb, April 2024

Izjava o izvornosti

Ja, Pavica Bilić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Pavica Bilić. v.r.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je značaj sudskomedicinskih vještačenja u kaznenom postupku, uz osvrt na utjecaj neovisnosti i nepristranosti takvih vještačenja na tijek i ishod kaznenog postupka, koji je posebno problematiziran u presudi Europskog suda za ljudska prava Bajić protiv Hrvatske. Odredbe o vještačenju nalaze se u Glavi XVIII. Zakona o kaznenom postupku, konkretno u člancima od 308. do 328. te spadaju pod dokazne radnje u kaznenom postupku. Iskaz vještaka je dokaz u kaznenom postupku iz kojeg tijelo kaznenog postupka zaključuje o postojanju ili nepostojanju činjenica koje se mogu utvrditi samo s pomoću stručnog znanja i umijeća. S obzirom da nalaz i mišljenje vještaka predstavljaju značajna, a ponekad i jedina pouzdana dokazna sredstva u kaznenim postupcima, u radu se prvenstveno obrađuje iznimno bitna uloga liječnika kao sudskog vještaka te se ističe pitanje njihove nepristranosti kada je riječ o postupcima povodom počinjenja kaznenih djela protiv zdravlja ljudi. Prvi dio rada započinje povijesnim prikazom razvoja sudske medicine i instituta vještačenja te pregledom odredbi Zakona o kaznenom postupku, Zakona o sudovima i Pravilnika o imenovanju stalnih sudskih vještaka, kojima je uređen generalni položaj vještaka u suvremenom kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj. Nadalje, u radu se kroz prizmu zakonskih odredbi analizira specifična uloga liječnika kao vještaka, s naglaskom na njegovu stručnost, uz osvrt na najpoznatija i najčešća medicinska vještačenja u kaznenom postupku poput pregleda i obdukcije tijela, vještačenja tjelesnih ozljeda, molekularno-genetske analize te vještačenja psihijatrijskim pregledom.

Rad završava prikazom presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Bajić protiv Hrvatske u kojoj je podnositelj isticao upravo neovisnost vještačenja, a Sud utvrdio povredu članaka 2. i 13. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

KLJUČNE RIJEČI: vještačenje, sudska medicina, sudsko-medicinsko vještačenje, posebne dokazne radnje, neovisnost, zdravlje ljudi, nesavjesno liječenje, pravo na život

SUMMARY

The topic of this Master thesis is the role and importance of doctors and other medical professionals as expert witnesses in criminal proceedings, with reference to the influence of the independence and impartiality of such expertise on the course and outcome of criminal proceedings, which was particularly problematic in the judgment of the European Court of Human Rights *Bajić v. Croatia*. Provisions on expert witnesses can be found Chapter XVIII. of the Croatian Criminal Procedure Act, specifically in articles 308 to 328, and fall under evidentiary actions in criminal proceedings. An expert witness's testimony is considered a crucial evidence in criminal proceedings from which the Court and other bodies of criminal proceedings concludes about the existence or non-existence of facts that can only be established with the help of professional knowledge and skills an expert witness possesses. Given that the findings and opinions of expert witnesses represent significant, and sometimes the only reliable means of evidence in criminal proceedings, this thesis primarily deals with the extremely important role of doctors as expert witnesses and highlights the question of their impartiality when it comes to proceedings regarding the commission of criminal offenses against People's Health. The first part of the thesis begins with a historical overview of the development of forensic medicine and the institute of expert witness and an overview of the provisions of the Croatian Criminal Procedure Act, Courts Act and the Ordinance on the Appointment of Permanent Expert Witness, which regulate the general position of expert witnesses in criminal proceedings in Croatia. Furthermore, the thesis analyzes the specific role of the doctor as an expert witness through the prism of legal provisions, with an emphasis on his expertise, and also with reference to the most well-known and common medical expertise in criminal proceedings, such as body examination and autopsy, physical injury expertise, molecular genetic analysis, and psychiatric expertise examination.

The thesis ends with a brief summary of the judgment of the European Court of Human Rights in the case of *Bajić v. Croatia*, in which the applicant emphasized the independence of the expert witness, and the Court found a violation of Articles 2 and 13 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

KEY WORDS: expert witness, forensic medicine, forensic medical expertise, special evidentiary actions, independence, human health, medical malpractice, right to life

Sadržaj

<u>1. UVOD</u>	22
<u>1.1. CILJ RADA</u>	2
<u>2. LIJEČNICI I MEDICINA NA SUDU KROZ POVIJEST</u>	3
<u>3. POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE VJEŠTAČENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ</u>	5
3.1.1. <u>ZAKON O KAZNENOM POSTUPKU</u>	5
3.1.2. <u>ZAKON O SUDOVIMA</u>	8
3.1.3. <u>PRAVILNIK O STALNIM SUDSKIM VJEŠTACIMA</u>	10
<u>4. LIJEČNIK KAO VJEŠTAK U KAZNENOM POSTUPKU</u>	14
<u>5. SPECIFIČNA MEDICINSKA VJEŠTAČENJA I NJIHOVA ULOGA U KAZNENOM POSTUPKU</u>	16
<u>A.) PREGLED I OBDUKCIJA TIJELA</u>	16
<u>B.) VJEŠTAČENJE TJELESNIH OZLJEDA</u>	17
<u>C.) TJELESNI PREGLED OKRIVLJENIKA</u>	20
<u>D.) MOLEKULARNO – GENETSKA ANALIZA</u>	21
<u>E.) VJEŠTAČENJE PSIHIJATRIJSKIM PREGLEDOM</u>	23
<u>6. DOKAZNA SNAGA I NEOVISNOST ISKAZA VJEŠTAKA U KAZNENOM POSTUPKU</u>	25
6.1. <u>PROBLEMATIKA NEOVINOSTI LIJEČNIKA KAO VJEŠTAKA U POSTUPKU ZA KAZNENA DJELA PROTIV ZDRAVLJA LJUDI</u>	26
6.2. <u>KAZNENO DJELO NESAVJESNOG LIJEČENJA</u>	28
6.3. <u>PRIKAZ PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA BAJIĆ PROTIV HRVATSKE</u>	31
<u>7. ZAKLJUČAK</u>	36

1. UVOD

1.1. CILJ RADA

Zakon o kaznenom postupku¹ definira sudske vještace kao osobe koje raspolazu potrebnim stručnim znanjima i vještinama, a koje sudu pomažu utvrditi i pojasniti određene, za sam postupak značajne činjenice ili ocijeniti njihovu težinu i vjerodostojnost. Zadaća sudske medicine jest upravo pružanje pomoći pravnoj struci u slučajevima kada je u provođenju sudskog postupka s ciljem donošenja pravomoćne presude, potrebno razriješiti i rasvijetliti određena medicinska stanja i pojave te utvrditi njihov značaj sukladno primjenjivim zakonskim odredbama i pravnim standardima.

Nadalje, u sudskom postupku vještače se isključivo činjenice, a nikada pravo, zato što *iura novit curia*, odnosno za pravna pitanja mjerodavan je samo sud. **Ovakvo stajalište zauzeo je i Vrhovni sud Republike Hrvatske u presudi Kž-216/59**, iznoseći sljedeći zaključak – „Zadatak je vještaka da na temelju objektivno utvrđenih podataka ili na temelju pretpostavki na koje ga sud upozori, utvrdi one činjenice koje su odlučne za postojanje ili nepostojanje kaznenog djela. Postupanje nije pravilno ako vještak ocjenjuje iskaze pojedinih svjedoka i obranu optuženika jer je to zadatak isključivo suda, i po svojoj volji uzima pretpostavke za svoje zaključke, a osobito ako se ti zaključci ne odnose na činjenice nego na postojanje bitnih obilježja kaznenog djela, što je pravni zaključak, koji može donijeti jedino sud.“

Upravo iz navedenog pravila vidljiva je specifična uloga vještaka u kaznenom postupku, on naime nastupa kao neovisan i nepristran pomagač suda koji rasvjetljava činjenice potrebne za zadovoljavanje forme logičkog silogizma presude – na temelju zaključka vještaka o činjenicama, sud zaključuje o primjeni odgovarajućeg pravnog pravila. Kako bismo stekli potpun uvid u značaj vještačenja za razvoj kaznenog postupka, ali i njegovu suvremenost i daljnji razvoj, u ovom radu detaljno ćemo prikazati sve pretpostavke i pravila koja Zakon o kaznenom postupku i drugi relevantni pravni akti propisuju za dosljedno i časno obavljanje poslova vještaka. Uz to, osvrnut ćemo se na posebno bitnu ulogu liječnika kao vještaka u

¹ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 308.

kaznenom postupku kroz prizmu sudske medicine i deontologije uz prikaz vještačenja tjelesnim pregledom, obdukcije, molekularno-genetske analize i vještačenja psihijatrijskim pregledom. Za kraj, uz pomoć stajališta Europskog suda za ljudska prava u presudi Bajić protiv Hrvatske, iznijet ćemo zaključke o značaju medicinskog vještačenja u kaznenom postupku uopće, a pogotovo povodom kaznenih djela protiv zdravlja ljudi s osvrtom na problem neovisnosti vještaka.

1. LIJEČNICI I MEDICINA NA SUDU KROZ POVIJEST

Sudska medicina je medicinska disciplina koja povezuje dvije različite struke i znanosti – medicinu i pravo, u širem smislu. Jedna od glavnih zadaća sudske medicine jest pokušati pružiti nužnu i adekvatnu pomoć pravnoj struci i sudačkoj djelatnosti, kada je za ishod i zaključenje sudskog postupka potrebno utvrditi različita medicinska stanja. Sudska medicina smatra se jednom od najstarijih medicinskih disciplina, što je i razumljivo, jer na samim počecima reguliranja (su)života u ljudskim zajednicama pomoću pravnih propisa (prvo običajnih pravila, a potom i kodificiranih pisanih zakonika), crkveni propisi i sudovi su se često, uz religijska, bavili i medicinskim pitanjima. Sudska se medicina u profesionalnim krugovima često naziva i forenzičkom medicinom (engl. Forensic medicine), a sudskomedicinska vještačenja forenzičkom ekspertizom.²

Najstariji poznati pisani zakonik, Hamurabijev zakonik, koji datira oko 2200. godine pr.n.e. sadrži odredbe koje se odnose kako na isključivo medicinske aspekte svakodnevnog života (incest, silovanje, bolesti robova) tako i na posljedice prakticiranja medicinske djelatnosti koje je tada bilo tek u začecima (prava pacijenata i odgovornost liječnika u slučaju pogrešnog liječenja). *Corpus Hipocraticum*,³ svojevrsni priručnik svakodnevnih medicinskih pravila i umijeća, nastao u antičkoj Grčkoj između 5. i 3. stoljeća pr.n.e., također govori o bitnoj ulozi specifičnih medicinskih znanja u rješavanju tadašnjih nedoumica o mnogim aspektima svakodnevnog života. Neke teme, kao što je prosječna dužina trajanja trudnoće ili preživljavanje prijevremeno rođene djece, daju naslutiti

² Stella Fatović-Ferenčić, »Uvod u povijest sudske medicine.«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević), str. 1

³ Korpus čini približno 60 medicinskih djela povezanih sa grčkim liječnikom Hipokratom s otoka Kosa (oko 460-370 pr. n. e.) i njegovim učenjem i učenicima.

istaknutu svijest za medicinskom ekspertizom u dokaznom postupku na sudu, iako o tome nema konkretnih pisanih dokaza.⁴

Sudjelovanje liječnika u istragama zločina dokumentirano je prilikom utvrđivanja uzroka smrti u starome Rimu, za vrijeme Republike. Zabilježena su vještačenja na leševima Cezara, Scipija Afričkog i Germanika. Naime, liječnik Antistije, pregledom tijela Gaja Julija Cezara, ubijenog u rimskom Senatu 44. godine, ustanovio je 23 ubodne rane, od kojih je samo jedna bila pogubna.⁵ Šest stoljeća kasnije, bizantski car Justinijan, reformirao je rimsko pravo. Njegova zbirka *Corpus Iuris Civilis*, koja je postavila osnove suvremenog prava i pravne sistematizacije u Europi, navodi potrebu ocjenjivanja težine tjelesnih ozljeda, odgovornosti duševno oboljelih osoba, ali i liječnika, trajanja trudnoće, a posebno uloge liječnika u vještačenju što potvrđuje i u Corpusu zapisana izreka *Medices non sunt propriae testes, sed magis est iudicium quam testimonium*.⁶

Nakon propasti zapadnog Rimskog carstva razvoj sudske medicine i sudjelovanje liječnika u sudskim postupcima naprasno je prekinuto, a utvrđivanje činjenica medicinskim postupcima zamjenjuju srednjovjekovni dokazi poput ispitivanja svjedoka, fizičkog iznuđivanja priznanja (tortura) te raznih praznovjerja. U 8. stoljeću, za vrijeme vladavine franačkog vladara Karla Velikog, u zborniku običajnog prava *Capitularia* ponovno su prisutne odredbe o obveznim liječničkim tumačenjima sumnjivih smrti, ali nakon smrti Karla Velikog navedena su nastojanja zamrla. Daljnji nagovještaj ponovnog razvoja medicinske misli pojavljuje se tek u 14. stoljeću kada je u francuskom gradu Montpellieru uspješno provedena prva moderna obdukcija, sukladno tadašnjim dostignućima i pravilima medicinske struke.⁷

Početkom novog vijeka pojavljuju se dvojica liječnika koji postavljaju temelje moderne sudske medicine te su stoga prozvani i očevima sudske medicine – Ambroise Pare i Paolo Zacchia. Kao bitan propis iz tog doba koji je vrijedio i na području Hrvatske potrebno je spomenuti i *Constitutio Criminalis Carolina* koji je 1532. objavio Karlo V., a kojim je propisana neophodnost provođenja *medicinske procjene* (preteče medicinskog vještačenja) za kaznena djela ubojstva i čedomorstva. Na fakultetima u Njemačkoj, Francuskoj i Italiji

⁴ Stella Fatović-Ferenčić, »Uvod u povijest sudske medicine.«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević). Zagreb: Medicinska naklada, . 4. obnovljeno i dopunjeno izdanje, 2004., str. 1.

⁵ Cyril H. Wecht, »The History of Legal medicine.« The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law 33 (2005), str. 245.

⁶ Stella Fatović-Ferenčić, »Uvod u povijest sudske medicine.«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević). Zagreb: Medicinska naklada, . 4. obnovljeno i dopunjeno izdanje, 2004., str. 1.

⁷ Ibid, str. 1.

predavanja iz sudske medicine počinju se uvoditi sredinom 17. stoljeća, a pravi razvoj suvremene sudske medicine kakvu i danas poznajemo počinje u 19. stoljeću kada je u Parizu pokrenut i prvi stručni časopis sudske medicine *Annales publiques de Hygiene et de Medicine legale*.⁸

1935. godine dr. Eduard Miloslavić osnovao je Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu⁹ i time postavio temelje institucionalnog i koordiniranog obrazovanja liječnika specijalista sudske medicine u Kraljevini Jugoslaviji, a paralelno s razvojem tehnologije i sofisticacijom metoda medicinskih istraživanja, 1953. godine u Zagrebu je osnovan Ured za kriminološka ispitivanja, koji od 2008. godine, u suvremenoj Hrvatskoj, djeluje pod sadašnjim nazivom Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja „Ivan Vučetić“.

3. POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE VJEŠTAČENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1.1. ZAKON O KAZNENOM POSTUPKU

Važećim Zakonom o kaznenom postupku vještačenje je kategoriziranog kao jedna do dokaznih radnji u kaznenom postupku, a relevantne odredbe o vještačenju nalaze se u Glavi XVIII., konkretno u člancima od 308. do 328. Zakona o kaznenom postupku. Relevantne odredbe bit će izložene u ovom radu.

Vještačenje se određuje kad je za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice upotrebno pribaviti nalaz i mišljenje od osobe koja raspolaze odgovarajućima stručnim znanjem ili vještinom. Vođen pravilima struke (u konkretnom slučaju, liječničkog umijeća), vještak opaža činjenice te na temelju rezultata svojih opažanja odgovara isključivo na činjenična pitanja koja mu je sud postavio. Vještačenje određuje pisanim nalogom tijelo koje vodi postupak, u kojem se navodi u svezi s kojim se činjenicama obavlja vještačenje i kome se povjerava (nalog se dostavlja i strankama).¹⁰ To mu tijekom istrage mogu predložiti

⁸ Ibid, str. 2.

⁹ Ibid, str. 5.

¹⁰ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 309. stavak 1.

okrivljenik i oštećenik, a potrebu za imenovanjem vještaka može i samostalno utvrditi, uz moguću sugestiju odgovarajuće stručne osobe. Ako za određenu vrstu vještačenja postoji stručna ustanova ili državno tijelo, takva vještačenja, osobito složenija, povjeravat će se, u pravilu, takvoj ustanovi ili tijelu. Ustanova, odnosno tijelo određuje jednog ili više stručnjaka koji će obaviti vještačenje – u pravilu se određuje jednog vještaka, a ako je vještačenje složeno, dva ili više vještaka. Ako za koju vrstu vještačenja postoje kod suda stalno određeni vještaci, drugi se vještaci mogu odrediti samo ako postoji opasnost od odgode, ili ako su stalni vještaci spriječeni, ili ako to zahtijevaju druge okolnosti.¹¹ Osoba koja se poziva kao vještak dužna je odazvati se pozivu i dati svoj nalaz i mišljenje. Ako vještak koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda, ili ako odbije vještačiti, može se kazniti novčanom kaznom do 50.000,00 kuna (6.636,14 eura oprema fikusnom stečaju konverzije), a u slučaju neopravdanog izostanka vještaka se može i prisilno dovesti. Odluku o kažnjavanju i prisilnom dovođenju donosi sudac istrage. Međutim, tijelo koje vodi postupak može od vještaka zatražiti da navede rok u kojem će podnijeti nalaz i mišljenje.¹²

Vještakov iskaz sastoji se od njegova nalaza i mišljenja. **Nalaz** je vjeran opis stanja i promjena koje su objektivno utvrđene (npr. točan opis mrtvog tijela i eventualnih ozljeda) te mora biti koncizan, jasan, neproturječan i potpun, odnosno iz njega mora jasno proizlaziti dijagnoza (uzrok smrti, klasifikacija tjelesnog oštećenja kao posljedice ozljede i sl.). **Mišljenje** je dio iskaza u kojem vještak stručno tumači i ocjenjuje utvrđeni nalaz (npr. kod slučajeva smrti konstatira je li koja od tjelesnih ozljeda prouzročila smrt i u kojem trenutku) te pomoću specifičnih znanja i iskustava kojima raspolaže izvodi zaključke kojima odgovara na pitanja koja mu je sud postavio. Upravo se mišljenje smatra najvažnijim dijelom vještačenja, a jedna od osnovnih karakteristika pravilnog mišljenja je jednoznačnost, tj. mišljenje sudu ne smije ostaviti mogućnost različitog tumačenja.¹³

Prije početka vještačenja pozvat će se vještak da predmet vještačenja brižljivo prouči, da točno navede sve što zapazi i nađe te da svoje mišljenje iznese nepristrano i u skladu s pravilima znanosti i struke. On će se posebno upozoriti da je davanje lažnog iskaza

¹¹ Ibid, članak 309. stavci 2.-4.

¹² Ibid, članak 310.

¹³ Škavić Josip i Zečević Dušan: Načela sudskomedicinskih vještačenja, str. 15.

kazneno djelo te se, također, od vještaka se može tražiti da obeća da će iskazivati istinu. Sadržaj obećanja propisan je zakonom i glasi kako slijedi: *Obećavam da ću povjerena mi vještačenja obavljati savjesno i prema svom najboljem znanju, a nalaz i mišljenje iznijet ću točno, potpuno i objektivno, sukladno pravilima struke.*¹⁴ Vještaku se može dopustiti da razgleda spise nakon čega on može predložiti pribavljanje predmeta i podataka koji su od važnosti za davanje nalaza i mišljenja. Ako je vještak prisutan pri očevidu ili drugoj dokaznoj radnji, on može predložiti da se razjasne pojedine okolnosti ili da se osobi koja se ispituje postave pojedina pitanja (tijelo koje vodi postupak može prisustvovati radnjama vještaka). Kada je za svrhe vještačenja potrebno da se obavi analiza kakve tvari, vještaku će se, ako je to moguće, staviti na raspolaganje samo dio te tvari, a ostatak će se u potrebnoj količini osigurati za slučaj naknadnih ispitivanja.¹⁵

U slučaju povjeravanja vještačenja ustanovi ili državnom tijelu, tijelo koje vodi postupak upozorit će da u davanju nalaza i mišljenja ne može sudjelovati osoba koja ne može biti ispitana kao svjedok ili osoba za koju postoje razlozi za izuzeće od vještačenja te na posljedice davanja lažnog nalaza i mišljenja. Ustanova, odnosno državno tijelo dostavlja pisani nalaz i mišljenje potpisan od osoba koje su obavile vještačenje. Na zahtjev stranke, čelnik državnog tijela ili ustanove, priopćit će imena stručnjaka koji će obaviti vještačenje. Tijelo koje vodi postupak može tražiti od ustanove ili tijela objašnjenja o danom nalazu i mišljenju.¹⁶ O provedenom vještačenju sastavlja se zapisnik.¹⁷ U zapisniku o vještačenju ili u pisanom nalazu i mišljenju naznačit će se tko je obavio vještačenje te zanimanje, stručna sprema i specijalnost vještaka. Nakon završenog vještačenja, kojem nisu prisustvovala, stranke će se obavijestiti da je vještačenje obavljeno i da zapisnik o vještačenju, odnosno pisani nalaz i mišljenje, mogu razgledati i preuzeti. Ako je nalaz vještaka nejasan, nepotpun ili u proturječnosti sam sa sobom ili s okolnostima izrade, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, obnovit će se vještačenje s istim ili drugim vještakom. Ako u mišljenju vještaka ima proturječnosti ili nedostataka ili se pojave osnove sumnje u točnost danog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, zatražit će se mišljenje drugog vještaka.¹⁸

¹⁴ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 312.

¹⁵ Ibid, članak 313.

¹⁶ Ibid, članak 315.

¹⁷ Ibid, članak, 316.

¹⁸ Ibid, članci 317. i 318.

Zakon taksativno navodi i zapreke da se određena osoba pojavi i nastupi u svojstvu vještaka. Za vještaka se ne može uzeti osoba koja ne može biti ispitana kao svjedok ili osoba koja je oslobođena dužnosti svjedočenja, a ni osoba prema kojoj je kazneno djelo počinjeno, a ako je uzeta, njezin nalaz i mišljenje ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u postupku. Razlog za izuzeće vještaka postoji i u svezi s osobom koja je zajedno s tužiteljem, okrivljenikom, žrtvom ili oštećenikom zaposlena u istom državnom tijelu ili kod istoga poslodavca. Sukob i nespojivost procesnih uloga vještaka i svjedoka proizlazi iz činjenice da je svjedok, okolnosti u kojima govori u svom iskazu, opažao izvan kaznenog postupka ne misleći da će o njima iskazivati pred sudom, dok vještak opaža činjenice za vrijeme trajanja kaznenog postupka.¹⁹

3.1.2. ZAKON O SUDOVIMA

Zakon o sudovima propis je koji prvenstveno uređuje ustrojstvo, djelokrug i stvarnu nadležnost sudova, a podredno i unutarnje ustrojstvo sudova, poslove sudske uprave i ovlasti predsjednika suda, poslove ravnatelja sudske uprave, zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, nadzor nad obavljanjem poslova sudske uprave i pravosudnu inspekciju, prava i dužnosti sudaca, ovlasti sudskih savjetnika, osiguranje osoba, imovine i objekata sudova, imenovanje sudaca porotnika te uvjete i postupak imenovanja stalnih sudskih tumača i vještaka te odobrenje sredstava za rad sudova.²⁰ Spomenuti zakon stožerni je propis na kojem se temelji svakodnevno uigrano funkcioniranje sudske uprave i održavanja koncepta sudovanja kakvog poznajemo. Iz navedenog razloga, u ovom su radu koncizno prikazane odredbe spomenutog o vještačenju kao takvom, neovisno o vrsti sudskog postupka, s ciljem isticanja važnosti ujednačavanja i harmonizacije pretpostavki za vještački poziv. Stalni sudski vještaci na temelju svoga stručnog znanja na zahtjev pravosudnih tijela ili za potrebe postupaka pred pravosudnim tijelima izrađuju vještački nalaz i mišljenje (vještačenje), odnosno procjenu, kada je to potrebno radi utvrđivanja ili razjašnjenja činjenica koje se utvrđuju u postupku.²¹

¹⁹ Krapac, Davor: Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, str. 500.

²⁰ Zakon o sudovima (NN 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23), članak 1.

²¹ Ibid, članak 125. stavak 1.

Za stalnog sudskog vještaka može biti imenovana osoba koja ispunjava sljedeće uvjete:²²

1. državljanin je Republike Hrvatske, državljanin države članice Europske unije ili državljanin države potpisnice Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru,
2. ima završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij odnosno završen preddiplomski sveučilišni studij ili preddiplomski stručni studij odgovarajući području vještačenja za koje se imenuje, uz iznimku predviđenu za slučaj kada u Republici Hrvatskoj za određeno područje vještačenja nema mogućnosti završetka sveučilišnog ili stručnog studija, za stalnog sudskog vještaka može se imenovati i osoba sa stečenom srednjom stručnom spremom odgovarajućom području vještačenja za koje se imenuje i koja je nakon završene škole radila na poslovima u struci najmanje 12 godina.
3. nakon završenog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija ili integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija ili specijalističkog diplomskog stručnog studija radila je na poslovima u struci najmanje osam godina, a nakon završenog preddiplomskog sveučilišnog studija ili preddiplomskog stručnog studija na poslovima u struci najmanje deset godina,
4. vlada hrvatskim jezikom,
5. zdravstveno je sposobna za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka,
6. uspješno je završila provjeru znanja iz ustrojstva sudbene vlasti, državne uprave i pravnog nazivlja,
7. ima sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka,
8. ima valjano odobrenje za samostalno obavljanje djelatnosti (licenciju) ili položen stručni odnosno specijalistički ispit za obavljanje djelatnosti ako je to, sukladno posebnim propisima, uvjet za obavljanje tih djelatnosti.

Za stalnog sudskog vještaka ne može se imenovati osoba protiv koje se vodi kazneni postupak ili koja je pravomoćno proglašena krivom za kaznena djela za koja se postupak vodi po službenoj dužnosti, osim za kaznena djela počinjena iz nehaja. Prije imenovanja

²² Ibid, članak 126.

kandidati za stalne sudske vještake dužni su uspješno završiti stručnu obuku u strukovnoj udruzi stalnih sudskih vještaka. Ministar nadležan za poslove pravosuđa može stalnom sudskom vještaku privremeno zabraniti obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka:²³ ako bez opravdanog razloga ne preuzima dodijeljene predmete, ako bez opravdanog razloga nije dovršio povjereno mu vještačenje, ako se neprimjereno odnosi prema zaposlenicima pravosudnih tijela ili Istrankama et ako se protiv njega pokrene kazneni postupak zbog kaznenog djela, osim zbog kaznenog djela počinjenog iz nehaja. Privremena zabrana izriče se u trajanju od tri mjeseca do godinu dana, osim u slučaju pokretanja kaznenog postupka protiv vještaka, kada se izriče do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka. Zakonom su točno propisane i okolnosti koje mogu biti razlog razrješenja stalnog sudskog vještaka, kako slijedi:²⁴ ako vještak to sam zatraži, ako se utvrdi da nisu postojali odnosno da su prestali postojati uvjeti na temelju kojih je imenovan, ako je na temelju pravomoćne odluke nadležnog tijela proglašen nesposobnim za obavljanje djelatnosti iz područja za koje je imenovan, ako mu je na temelju pravomoćne sudske odluke oduzeta poslovna sposobnost, ču slučajnu da je izrečena pravomoćna presuda za kazneno djelo za koje se postupak vodi po službenoj dužnosti, osim za kazneno djelo počinjeno iz nehaja, ako nesavjesno ili neuredno obavlja povjerene mu poslove vještačenja, ne dostavi dokaz o zaključenom ugovoru o osiguranju od odgovornosti za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka ili povrijedi obvezu čuvanja svih podataka koji tijekom sudskog postupka nisu bili predmet javne rasprave te zaključno, ako obavlja poslove stalnog sudskog vještaka i nakon izvršnosti rješenja o privremenoj zabrani obavljanja poslova stalnog sudskog vještaka. Ministar nadležan za poslove pravosuđa propisat će Pravilnikom postupak imenovanja i razrješenja stalnih sudskih vještaka, njihova prava i dužnosti te visinu nagrade i naknade troškova za njihov rad. O Pravilniku o stalnim sudskim vještacima više će riječi biti u nastavku rada.

3.1.3. PRAVILNIK O STALNIM SUDSKIM VJEŠTACIMA

Pravilnik o stalnim sudskim vještacima (dalje u tekstu PSSV) je podzakonski akt donesen s ciljem točnog utvrđenja uvjeta i postupka imenovanja stalnih sudskih vještaka, njihovih prava i dužnosti te visina nagrade i naknade troškova za njihov rad. Odredbe pravilnika ne problematiziraju zahtjevan procesni položaj sudskih vještaka,

²³ Ibid članak 127.

²⁴ Ibid, članak 217.a

već daju jedinstveni nomotehnički okvir kojim se utvrđuju i harmoniziraju prava i obveze stalnih sudskih vještaka. Unatoč kritikama brojnih nezavisnih strukovnih udruga, Pravilnik o stalnim sudskim vještacima predstavlja važan proceduralni propis koji osigurava jednak tretman vještaka, unatoč njihovim razlikama glede područja vještačenja te složenosti i/ili delikatnosti samog postupka izrade nalaza i mišljenja. Unatoč pravilu da se u sudskom postupku vještače samo činjenice, a nikada opravo, sudski vještaci moraju se, barem na osnovnoj razini upoznati s osnovama procesnog prava i razumjeti tijek sudskog postupka. Pravilnikom je propisano da će predsjednik odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda prije donošenja odluke o imenovanju stalnog sudskog vještaka, uputiti kandidata na provjeru znanja iz poznavanja ustrojstva sudbene vlasti, državne uprave i pravnog nazivlja. Navedenu provjeru provode za tu svrhu posebno ustrojena povjerenstva pri županijskim sudovima, koja imaju predsjednika i dva člana, a koje iz reda sudaca tog suda imenuje predsjednik suda na vrijeme od dvije godine i koji imaju pravo na nagradu za svoj rad. Program provjere znanja, visinu troškova provjere znanja i visinu nagrade za rad povjerenstava odlukom propisuje ministar pravosuđa. Kao što logika i nalaže, kandidat za stalnog sudskog vještaka koji ima završen studij prava nije dužan pristupiti provjeri znanja.²⁵

Nadalje, nakon što kandidat za stalnog sudskog vještaka položi provjeru znanja, predsjednik odgovarajućeg suda uputit će ga na stručnu obuku u strukovnu udruhu stalnih sudskih vještaka. Program stručne obuke unaprijed je propisan internim aktom odgovarajuće strukovne obuke te mora biti odobren od strane Ministarstva pravosuđa. Stručna obuka ne može trajati dulje od jedne godine, a strukovne udruge dužne su imenovati mentore koji su jedini ovlašteni provoditi obuku. Svojevrsan cehovski ekskluzivitet vještačenja vidljiv je iz odredbe da se za mentora može imenovati samo stalni sudski vještak koji ima najmanje pet godina iskustva u obavljanju poslova sudskog vještačenja.²⁶ Nadzor nad provođenjem stručne obuke stalnih sudskih vještaka odgovarajućoj strukovnoj udruzi obavljaju Ministarstvo pravosuđa i nadležni županijski odnosno trgovački sud. Za vrijeme trajanja stručne obuke kandidat za stalnog sudskog vještaka obavezan je, pod nadzorom mentora, obaviti barem pet vještačenja i u njima izraditi nalaz i mišljenje. Završni stadij stručne obuke predstavlja Izvješće o provedenoj stručnoj obuci kojim vještak – mentor potvrđuje uspješnost kandidata. Nakon obavljen

²⁵ Pravilnik o stalnim sudskim vještacima (NN 38/14, 123/15, 29/16, 61/19), članak 5.a

²⁶ Ibid, članak 6.

stručne obuke, odgovarajuća strukovna udruga dužna je, na temelju izvješća stalnog sudskog vještaka kod kojeg je kandidat bio na stručnoj obuci (mentora), u roku od mjesec dana izraditi mišljenje u pisanom obliku, o uspješnosti obavljene obuke i osposobljenosti kandidata za savjesno i nepristrano obavljanje poslova sudskog vještačenja i dostaviti ga predsjedniku odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda. Stalni sudski vještak odnosno pravna osoba koja obavlja poslove vještačenja moraju biti osigurani tijekom cijelog razdoblja obavljanja poslova sudskog vještačenja. Predmet osiguranja je profesionalna odgovornost za štete koje tijekom obavljanja povjerenih mu poslova vještačenja stalni sudski vještak prouzroči stranci, pogotovo ako nesavjesno ili neuredno obavlja povjerene mu poslove vještačenja, ako ne poštuje sud ili stranke, ne preuzima dodijeljene mu predmete, ne opravda zašto u roku nije dovršio povjereno mu vještačenje te ne podnosi pravovremena izvješća o rezultatima vještačenja.²⁷ Nakon završene stručne obuke i prikupljenih dokaza o ispunjavanju uvjeta za imenovanje stalnim sudskim vještakom odnosno o ispunjavanju uvjeta za obavljanje poslova sudskog vještačenja, predsjednik odgovarajućeg županijskog odnosno trgovačkog suda odlučit će o zahtjevu za imenovanje. Stalni sudski vještak imenuje se na vrijeme od četiri godine, uz mogućnost ponovnog imenovanja, također na četiri godine.²⁸ Svrha ove odredbe i nemogućnosti dugovječnih imenovanja vještaka je izbjegavanje lobiranja unutar strukovnih udruga, stvaranje „stalne postave“ sudskih vještaka te ustaljivanje kriterija i očekivanja.

Što se tiče nekih od glavnih dužnosti stalnih sudskih vještaka, PSSV naglašava sljedeće:²⁹ prije svega, dužnost pridržavanja rokova određenih odlukom kojom mu je vještačenje povjereno, no ukoliko iz objektivnih razloga nije moguće dovršiti vještačenje u zadanom roku, vještak dužan je najkasnije u roku od 8 dana prije isteka navedenog roka sudu podnijeti izvješće o razlozima zbog kojih nije u mogućnosti dovršiti vještačenje, kratki prikaz rezultata do tada obavljenih radnji te navesti rok do kojeg će obaviti vještačenje. U složenijim vještačenjima za koja je određen dulji rok za izradu nalaza i mišljenja, vještak je dužan jednom mjesečno podnijeti sudu kratko izvješće o rezultatima do tada obavljenih radnji, s ciljem očuvanja kontinuiteta sudskog postupka i pravne sigurnosti. Također, stalni sudski vještak dužan je čuvati kao tajnu

²⁷ Ibid, članak 7.

²⁸ Ibid, članak 10.

²⁹ Ibid, članci 15.-23.

sve ono što je saznao u obavljanju poslova stalnog sudskog vještaka, što je obveza jednaka onoj suca, državnog odvjetnika, okrivljenika, žrtve te ostalih sudionika kaznenog postupka. Ističe se i dužnost vještaka na kontinuirano stručno usavršavanje i edukaciju iz područja za koja je imenovan stalnim sudskim vještakom. Iako sud uvelike ovisi o njihovim nalazima i mišljenjima, kao odraz inkvizitornog načela, stalnom sudskom vještaku koji ne poštuje sud ili stranke, ne preuzima dodijeljene predmete, ne opravda zašto u roku nije dovršio povjereno mu vještačenje ili iz drugih ozbiljnih razloga moguće je privremeno uskratiti obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka najmanje tri mjeseca, a najdulje godinu dana. Za obavljeno vještačenje stalni sudski vještak ima pravo na nagradu.³⁰

Krajem 2022. godine nacrt novog PSSV-a upućen je u javno savjetovanje te je, na čuđenje mnogih, u vrlo kratkom roku stekao status svojevrsnog *rekordera* među dokumentima u javnom savjetovanju, s obzirom na broj primjedbi i komentara koji su na njega pristigli. Među glavnim promjenama koje su izazvale nezadovoljstvo strukovnih udruga, ali i pravnih praktičara (osobito iz domene kaznenog pravosuđa) je i ona koja se odnosi na imenovanje stalnih sudskih vještaka jer ih više ne bi imenovao predsjednik županijskog suda kao dosad, već ministar pravosuđa. Dovodi li se time u pitanje trodioba vlasti, odnosno uvodi li se neizravna kontrola izvršne vlasti nad sudbenom?³¹ Latentna opasnost po neovisnost pravosuđa i tendencija kontrole izvršne vlasti nad kaznenim postupcima provlači se i kroz prijedlog izmijenjenog članka 26. PSSV-a koji uvodi obvezu vođenja Dnevnika vještačenja. Stalni sudski vještak dužan je voditi Dnevnik vještačenja kao evidenciju o svom radu te ga u elektroničkom obliku, potpisanog kvalificiranim elektroničkim potpisom, dostaviti Ministarstvu do 31. siječnja sljedeće kalendarske godine. Javno savjetovanje završeno je početkom siječnja 2023. godine te iako za vrijeme pisanja ovog rada nema konkretnih informacija o upućivanju prijedloga PSSV-a u saborsku proceduru, rad se osvrće na njega iz razloga što bi spomenute izmjene uvelike utjecale na položaj vještaka, osobito u postupcima za kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti.

³⁰ Ibid, članak 24.

³¹ Novinski članak „*Novi pravilnik o sudskim vještacima: Je li to kontrola vlade nad pravosuđem?*“, objavljen na internetskom portalu tjednika Nacional dana 23.12.2022., dostupan na <https://www.nacional.hr/novi-pravilnik-o-sudskim-vjestacima-je-li-to-kontrola-vlade-nad-pravosudem/>

4. LIJEČNIK KAO VJEŠTAK U KAZNENOM POSTUPKU

Za vještaka može u načelu biti imenovana i osoba koja ima posebno stručno znanje iz određenog područja medicinske djelatnosti. U tom smislu, rad stalnih sudskih vještaka medicinske struke uređen je dodatno i odredbama Kodeksa medicinske etike i deontologije, internog akta Hrvatske liječničke komore, koji služi kao korektiv liječničkog postupanja. Liječnik vještak medicinske struke mora se pridržavati etičkih načela struke sadržanih u etičkim kodeksima strukovnih udruga, društava i komora te prisege koju je pri imenovanju položio pred sucem.³² Usto, liječnik vještak mora imati značajno iskustvo i znanje za područje koje vještači i mora biti upoznat sa suvremenim postignućima u tom području.

Medicinsko je vještačenje postupovna radnja u kojoj se medicinski pojmovi i instituti pretaču u zakonske institute i kategoriziranju sukladno pravnim pravilnima. Međutim, sama medicinska stručnost nekog liječnika, pa bila ona i iznadprosječna, nikako ne jamči da će on i kao vještak zadovoljiti. Stoga, svaka osoba koja se namjerava baviti vještačenjem na području medicinske djelatnosti, dužna je ispunjavati sve (druge) uvjete propisane za stalne sudske vještake. U tom smislu, na temelju članka 6. i 7. PSSV-a, te članka 16. Statuta Hrvatske liječničke komore (Narodne novine, broj 55/18.), Skupština Hrvatske liječničke komore na 2. sjednici održanoj 14. prosinca 2019. godine donijela je **Pravilnik o stručnoj obuci kandidata za stalne sudske vještake** (dalje u tekstu Pravilnik), kojim se uređuje stručna obuka te način i postupak njenog provođenja za liječnike-kandidate za stalne sudske vještake za odgovarajuća područja u medicini. Za stalnog sudskog vještaka (medicinske struke) može se imenovati osoba koja, pored toga što ispunjava uvjete propisane PSSV-om koji važe za sve stalne sudske vještake, ima važeće odobrenje za samostalan rad (licenciju) izdano od Hrvatske liječničke komore (dalje u tekstu HLK), te prođe izobrazbu koju provodi Hrvatska liječnička komora.³³ Stručna obuka ne može trajati dulje od jedne godine. Kandidat može pristupiti stručnoj obuci za stalnog sudskog vještaka nakon što ga predsjednik nadležnog suda uputi na stručnu obuku, a iznimno stručnoj obuci mogu pristupiti i liječnici koji nisu prethodno upućeni na stručnu obuku od strane predsjednika nadležnog suda, odnosno liječnici koji pružaju stručnu pomoć pravosudnim

³² Kodeks medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore, članak 6. stavak 16.

³³ Odredbama prethodnog Pravilnika o stalnim sudskim vještacima, stručna obuka liječnika specijalista s valjanom licencijom Hrvatske liječničke komore ne može trajati dulje od 6 mjeseci, a liječnika specijalista s valjanom licencijom Hrvatske liječničke komore kojom mu je priznato zvanje primariusa ili koji je u znanstveno-nastavnom zvanju, ne može trajati dulje od 3 mjeseca. Liječnik specijalist sudske medicine s valjanom licencijom Hrvatske liječničke komore nije dužan obaviti stručnu obuku.

tijelima Republike Hrvatske i ostalim ovlaštenim osobama (eksperti, stručni pomoćnici i slično). Liječnik specijalist sudske medicine s valjanim odobrenjem za samostalan rad (licencijom) nije dužan obaviti stručnu obuku prije imenovanja stalnim sudskim vještakom, a zaposlenici koji obavljaju poslove vještačenja u zavodima, ustanovama i državnim tijelima nisu dužni obaviti stručnu obuku za područja vještačenja za koja je tim zavodima, ustanovama i državnim tijelima dano odobrenje za obavljanje poslova vještačenja.

Stručna obuka sastoji se od teorijskog i praktičnog dijela. Teorijski dio provodi se u kao svojevrsni „tečaj“, dok praktični dio uključuje rad pod nadzorom mentora za odgovarajuće područje u medicini.³⁴ U teorijskom dijelu kandidat se upoznaje sa zakonskim i podzakonskim propisima RH kojima se uređuju poslovi sudskog vještačenja i s drugim propisima čije je razumijevanje neophodno prilikom obavljanja poslova stalnog sudskog vještaka, kao i s načinom izrade nalaza i mišljenja. Po završetku teorijskog dijela stručne obuke, kandidat je obavezan pristupiti pisanoj provjeri znanja (test).³⁵ Uspješnim polaganjem testa kandidat stječe uvjet za pohađanje praktičnog dijela stručne obuke. Praktični dio stručne obuke provodi se kroz praktičan rad pod nadzorom mentora, a može obuhvaćati i rad na terenu, pristup na glavnu raspravu ili prikupljanje podataka radi izrade nalaza i mišljenja. Nakon obavljenog praktičnog dijela stručne obuke, mentor podnosi predsjedniku HLK-a pisano izvješće o provedenoj stručnoj obuci na temelju kojega je predsjednik HLK-a dužan u roku od mjesec dana po primitku izvješća izraditi pisano mišljenje o uspješnosti obavljene stručne obuke i osposobljenosti kandidata za obavljanje poslova sudskog vještačenja.³⁶

³⁴ HLK - Program stručne obuke kandidata za stalne sudske vještake medicinske struke: TEČAJ I. KATEGORIJE: Osposobljavanje liječnika kandidata za stalne sudske vještake medicinske struke. Teorijski dio: 20 predavanja (predavanja u trajanju od 45 minuta), pisana provjera znanja (test). Praktični dio: rad s mentorom, izrada 5 nalaza i mišljenja pod nadzorom mentora. Sadržaj teorijskog dijela: 1) OPĆI DIO – Odredbe Pravilnika o stalnim sudskim vještacima – Etički kodeks sudskih vještaka – Kodeks medicinske etike i deontologije – Odredbe Zakona o liječništvu (opći uvjeti za obavljanje liječničke djelatnosti, odobrenje za samostalan rad (licenca), trajna medicinska izobrazba, općenito o HLK-u). 2) VJEŠTAČENJA U KAZNENOM POSTUPKU – Struktura kaznenog postupka – Utvrđivanje činjenica u kaznenom postupku (općenito o vrstama dokaza uz poseban osvrt na položaj i ulogu vještaka) – osobe ovlaštene za obavljanje vještačenja – Prava i obveze vještaka – Izuzeće vještaka – Sudsko-medicinska vještačenja – Vještačenje raspravne sposobnosti okrivljenika. 3) VJEŠTAČENJA U PARNIČNOM POSTUPKU – Struktura parničnog postupka (odredbe Zakona o parničnom postupku – prava i obveze vještaka, utvrđivanje činjenica, izuzeće vještaka) – Osnovne odredbe Zakona o obveznim odnosima o šteti – Vještačenje u postupcima naknade štete – primjeri. 4) VJEŠTAČENJA ZA POTREBE OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA – Vještačenje u ugovornom osiguranju. 5) IZRADA NALAZA I MIŠLJENJA – Pregled sudskog spisa – Izrada nalaza na temelju medicinske dokumentacije iz sudskog spisa – Izrada mišljenja – Primjeri iz prakse.

³⁵ Pravilnik o stručnoj obuci kandidata za stalne sudske vještake, članak 5. stavak 3.

³⁶ Ibid, članci 7., 8. i 10.

5. SPECIFIČNA MEDICINSKA VJEŠTAČENJA I NJIHOVA ULOGA U KAZNENOM POSTUPKU

A.) PREGLED I OBDUKCIJA TIJELA³⁷

Pregled i obdukcija tijela poduzet će se uvijek kad postoji sumnja ili je očito da je smrt prouzročena kaznenim djelom ili je u svezi s počinjenjem kaznenog djela (slučaj tkz. *obveznog vještačenja*).³⁸ Ako je tijelo već pokopano, odredit će se ekshumacija radi njegova pregleda i obdukcije - ekshumaciju može naložiti samo sud. Pri obdukciji tijela poduzet će se potrebne mjere da se ustanovi istovjetnost tijela i u tu će se svrhu posebno opisati podaci o vanjskim i unutarnjim tjelesnim osobinama. Na osnovi ovakve zakonske odredbe očito je da će se, osim u slučajevima nasilnih smrti, sudskomedicinska obdukcija obaviti i u brojnim slučajevima nastupanja prirodne, odnosno nenasilne smrti. Iza ovakve formulacije stoji namjera zakonodavca da spriječi mogućnost da pod vidom prirodne smrti ne promakne i neki slučaj koji se može dovesti u vezu s bićem određenog kaznenog dijela. Kad se vještačenje ne obavlja u ustanovi, pregled i obdukciju tijela obavlja jedan liječnik, a prema potrebi dva ili više liječnika, koji po mogućnosti trebaju biti sudsko-medicinske struke. Za vještaka se ne može odrediti liječnik koji je liječio umrloga, no on se može, ukoliko sud ocjeni potrebnim, ispitati isključivo kao svjedok pri obdukciji tijela radi davanja razjašnjenja o tijeku i okolnostima bolesti. U svojem mišljenju vještaci će osobito navesti koji je neposredni uzrok smrti, što je taj uzrok izazvalo i kad je smrt nastupila.

Ako je na tijelu nađena kakva ozljeda, utvrdit će se je li tu ozljedu nanio tko drugi i ako jest, onda čime, na koji način, koliko vremena prije nego što je smrt nastupila te je li ona prouzročila smrt. Ako je na tijelu nađeno više ozljeda, utvrdit će se koja je od njih prouzročila smrt, a ako je više ozljeda smrtonosnih, koja je od njih ili koje su svojim skupnim djelovanjem bile uzrokom smrti (ima se osobito utvrditi je li smrt prouzročena samom vrstom i općom naravi ozljede ili zbog osobnog svojstva ili osobitog stanja organizma ozlijeđenoga, ili zbog slučajnih okolnosti pod kojima je ozljeda nanesena). Osim toga utvrdit će se bi li pravodobno pružena pomoć mogla otkloniti smrt. U pravilu, odgovor

³⁷ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članci 319., 320. i 321.

³⁸ Krapac, Davor: Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, str. 501.

na to pitanje neće predstavljati značajan problem, no vrijedi naglasiti da je prije zaključka potrebno stručno i pažljivo ocijeniti ozljeđenikovo stanje, jer u nekim slučajevima pozitivan odgovor može značiti i drugačiju kvalifikaciju kaznenog djela. Pri pregledu i obdukciji zametka, fetusa ili ploda, treba posebno utvrditi njegovu starost, sposobnost za izvanmaternični život i uzrok smrti. Pri pregledu i obdukciji tijela novorođenčeta utvrdit će se posebno je li rođeno živo ili mrtvo, je li bilo sposobno za život, koliko je dugo živjelo te vrijeme i uzrok smrti.³⁹

Specifičnost sudskomedicinske obdukcije kao posebne dokazne radnje ogleda se upravo u tome što se nakon obavljenog pregleda mrtvog tijela, sastavljanja obdukcijskog zapisnika, navođenja dijagnoza utvrđenih ozljeda, bolesti i/ili drugih medicinskih stanja te navođenja neposrednog uzroka smrti, obdukcijom zapisniku dodaje i posebno mišljenje obducenta, s ciljem razjašnjavanja svih okolnosti koje se mogu dovesti u uzročno-posljedičnu vezu sa smrću (tzv. posebne okolnosti slučaja).⁴⁰ Upravo je mišljenje obducenta jedno od glavnih dokaznih sredstava na raspolaganju sudu pri utvrđivanju kvalifikacije kaznenog djela, uzimanju u obzir olakotnih ili otegotnih okolnosti te odmjeravanju kazne.

B.) VJEŠTAČENJE TJELESNIH OZLJEDA

Kvalifikacija tjelesnih ozljeda znači njihovo svrstavanje u određene skupine, sukladno kriterijima propisanim Kaznenim zakonom (tzv. „pravna kvalifikacija ozljeda“). Odredbe o tjelesnoj ozljedi nalaze se u Glavi deset (X.) Kaznenog zakona, među kaznenim djelima protiv života i tijela, odnosno člancima od 118. do 122. Zakonodavac prepoznaje više vrsta tjelesnih ozljeda: tjelesnu ozljedu, tešku tjelesnu ozljedu, osobito tešku tjelesnu ozljedu, tešku tjelesnu ozljedu s posljedicom smrti te tešku tjelesnu ozljedu iz nehaja. Dio članka 117. Kaznenog zakona koji se odnosi na biće kaznenog djela glasi: „(1) *Tko*

³⁹ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 322.

⁴⁰ Dušan Zečević, »Vještak i vještačenje prema Zakonu o kaznenom postupku.«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević), str. 224.

drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje...“ **Tjelesna ozljeda**⁴¹ nije definirana preciznije niti primjerno, što znači da se svaka tjelesna ozljeda koja nema karakteristike teške ili osobito teške tjelesne ozljede može kvalificirati obična tjelesna ozljeda. Kod „obične“ tjelesne ozljede nema opasnosti za život ili oštećenja nekog važnijeg organa ili dijela tijela te je narušenost zdravlja kratkotrajna. Također, treba spomenuti da se ovaj tip tjelesne ozljede progoni po privatnoj tužbi.

Detaljnije je opisana samo **osobito teška tjelesna ozljeda** u članku 119. Kaznenog zakona: *(1) Ako je kaznenim djelom iz članka 116. stavka 1. i 2. i članka 118. stavka 1. ovoga Zakona doveden u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je prouzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju...* Radi se o osobito teško tjelesnoj ozljedi kad je nastupila realna i konkretna opasnost po život. Za klasifikaciju ozljede nije bitno je li ova opasnost za život nastupila kasnije ili je otklonjena, nego je bitno da je nastupila. Kao primjer možemo navesti rezu ranu podlaktice kojom je prerezana arterija, gdje je nakon kirurške obrade i zaustavljanja krvarenja, ozljeda i dalje osobito teška jer je nastupila konkretna i realna opasnost za život ozlijeđenog.⁴² Sudska praksa ne traži da je opasnost po život trajne prirode i da se ne može otkloniti liječenjem. Trajno i teško narušenje zdravlja predstavlja izazivanje organskog ili duševnog stanja ozlijeđenog koje je izazvano teškom tjelesnom ozljedom, gdje bi se kao primjer moglo navesti nagnječenje mozga koje dovodi do pojave epileptičkih napada, što predstavlja trajno i teško narušenje zdravlja.

Teška tjelesna ozljeda⁴³ se definira negativnom definicijom osobito teške tjelesne ozljede, odnosno kod ove vrste ozljede ne postoji realna opasnost za život ozlijeđene osobe. Iako je važan organ ili dio tijela oštećen, može biti riječ o trajnom oštećenju, ali ne i teškom ili se pak može raditi o teškom oštećenju, koje nužno ne mora biti trajno. Kada su ozljede manjeg intenziteta radi se o teškoj tjelesnoj ozljedi, a kad su posljedice još manje riječ je o tjelesnoj ozljedi. Nesposobnost za rad kod ovih vrsta ozljeda je vremenski ograničena što znači da će prestati nakon nekog vremena. Kao primjer možemo navesti ubodnu ranu u trbuh koja

⁴¹ Josip Škavić, »Vještačenje tjelesnih ozljeda u kaznenom postupku.«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević), str. 228.

⁴² Ibid, str. 228-231.

⁴³ Ibid, str. 228.-231.

nije oštetila niti jedan važan organ, upravo iz razloga što je postojala vjerojatnost da dođe do ozljede trbušnih organa, ali se to nije dogodilo.

Vještačenje tjelesnih ozljeda obavlja se u pravilu pregledom ozlijeđenoga, a ako to nije moguće ili nije potrebno na temelju medicinske dokumentacije ili drugih podataka u spisima. Nakon što točno opiše ozljede, vještak će dati mišljenje, osobito o vrsti i težini svake pojedine ozljede i njihovu ukupnom djelovanju s obzirom na njihovu narav ili posebne okolnosti slučaja, kakvo djelovanje te ozljede obično proizvode, a kakvo su u određenom slučaju proizvele, čime su ozljede nanesene i na koji način.⁴⁴ Međutim, u praksi vještak klasificira tjelesnu ozljedu na temelju postojeće medicinske dokumentacije nakon što su ozljede već izliječene, a samo u manjem broju slučajeva vještak je u mogućnosti pregledati ozlijeđenika neposredno nakon nastanka ozljede. Upravo iz tog razloga, kvalitetna povijest bolesti i svi drugi medicinski nalazi, od velikog su značaja za pravilnu kvalifikaciju tjelesnih ozljeda (točnim navođenjem nalaza liječnik fiksira stanje koje će se s vremenom promijeniti i nestati). Nažalost, spomenuta medicinska dokumentacija je često nepotpuna i neprecizna što u velikoj mjeri otežava rad vještaka. Propusti vezani uz manjkavu dokumentaciju mogu se svrstati u sljedećih nekoliko skupina:⁴⁵

- Nепрепозnavanje vrste ozljede
- Nenavоđenje točne lokalizacije ozljede (lokacija ozljede je jako bitna za utvrđivanje dinamike ozljeđivanja te odnosa žrtve i napadača)
- Nepotpuno opisivanje ozljeda
- Nekritično postavljanje dijagnoza.

Nadalje, pravilo je da se vještači svaka ozljeda za sebe te njihovo sveukupno djelovanje, što znači da je moguće da se dogodi da više tjelesnih ozljeda na tijelu jedne osobe predstavlja tešku tjelesnu ozljedu. U situacijama kada je prisutno više ozljeda različite težine, tada najteža klasifikacija predstavlja ukupnu klasifikaciju ozljeda. Uvidom u **Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova za 2022. godinu**,⁴⁶ vidljivo je da je među Kaznenim djelima protiv života i tijela najveći broj kaznenih djela koji se odnosi na tjelesne ozljede (1.468) i teške tjelesne ozljede (782), što

⁴⁴ Ibid, str. 227.

⁴⁵ Ibid, 227.

⁴⁶ Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova za 2022. godinu (KLASA: 953-01/22-03/45, URBROJ: 511-01-142/2-22-12), dostupan na službenim stranicama Ministarstva kao https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

govori o raširenosti i učestalosti ovih kaznenih djela kod kojih je sudskomedicinski značaj tjelesnog pregleda i najveći. Poštujući zakonske odredbe u i pravila struke, nameće se zaključak da bi ozlijeđenu osobu ubrzo nakon ozljeđivanja trebao pregledati liječnik specijalist sudske medicine, no nažalost u praksi to često nije slučaj što je ujedno i glavni razlog pogrešnih klasifikacija tjelesnih ozljeda.

C.) TJELESNI PREGLED OKRIVLJENIKA⁴⁷

Tjelesni pregled okrivljenika poduzet će se bez njegova pristanka ako se može poduzeti bez štete za njegovo zdravlje i ako se dokaz ne može pribaviti na drugi, manje invazivan način. Tjelesni pregled drugih osoba može se bez njihova pristanka poduzeti samo ako se mora utvrditi nalazi li se određeni trag ili posljedica kaznenog djela na njihovu tijelu, a to se ne može utvrditi na drugi način i ako se može poduzeti bez štete za njihovo zdravlje. Tjelesni pregled okrivljenika tijekom kojeg se ulazi u tjelesne šupljine ili se od tijela odvajaju nadomjesci ili pomagala organa pričvršćeni uz tijelo provodi se bez njegova pristanka ako se dokaz ne može pribaviti na drugi način i ako se može poduzeti bez štete za njegovo zdravlje, samo za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža. Ako druga osoba ne pristane na opisanu vrstu tjelesnog pregleda, on će se ipak moći poduzeti, po nalogu suca istrage, za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina.

Što se tiče operativnih zahvata na okrivljeniku, Zakon nastupa puno restriktivnije. Naime, kao svojevrsni ekstrem tjelesnog pregleda, operativni zahvat na okrivljeniku može se, isključivo na temelju sudskog naloga, poduzeti samo ako se u njegovom tijelu nalaze predmeti počinjenja kaznenog djela koje na drugi način nije moguće izvaditi, a radi se o sljedećim kaznenim djelima izrijekom propisanim Kaznenim zakonom: terorizam (članak 97.), financiranje terorizma (članak 98.), javno poticanje na terorizam (članak 99.), novačenje za terorizam (članak 100.), obuka za terorizam (članak 101.), putovanje u svrhu terorizma (članak 101.a), terorističko udruženje (članak 102.), ropstvo (članak 105.), trgovanje ljudima (članak 106.), trgovanje dijelovima ljudskog tijela i ljudskim zamecima

⁴⁷ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 326.

(članak 107.), teško ubojstvo (članak 111.), iskorištavanje djece za pornografiju (članak 163.), neovlaštena proizvodnja i promet drogama (članak 190. stavak 2. i 3.), teška kaznena djela protiv opće sigurnosti (članak 222.), krivotvorenje novca (članak 274.), nedozvoljeno posjedovanje, izrada i nabavljanje oružja i eksplozivnih tvari (članak 331. stavak 3.), odavanje tajnih podataka (članak 347. stavak 4.) te špijunaža (članak 348.). Odluku o operativnom zahvatu sud će donijeti vodeći računa o nužnosti vađenja tih predmeta radi sprječavanja ugrožavanja života okrivljenika i riziku operativnog zahvata. Uzimanje krvi i urina od okrivljenika i druge osobe poduzet će se i bez njihovog pristanka ako se može poduzeti bez štete za njihovo zdravlje, a potrebno je radi utvrđivanja činjenice važne za kazneni postupak, a takvu radnju ovlaštena je provesti samo osoba medicinske struke. Ministar nadležan za unutarnje poslove u suradnji s ministrima nadležnim za pravosuđe i zdravlje pravilnikom će propisati uvjete i način uzimanja krvi i urina od okrivljenika i drugih osoba, kao i uvjete koje ovlaštene ustanove i tijela moraju ispunjavati da bi mogle obavljati poslove analize krvi i urina.

D.) MOLEKULARNO – GENETSKA ANALIZA

Sredinom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, prvenstveno zahvaljujući dostignućima molekularne biologije, započelo se s primjenom DNA-tehnologije u identifikaciji bioloških tragova počinjenja kaznenog djela. Biološkim tragovima⁴⁸ smatraju se oni koji potječu od ljudi, životinja i/ili biljaka. Biološke tragove potrebno je prikupiti s mjesta počinjenja kaznenog djela ili s tijela žrtve, da bi se potom, posebnim laboratorijskim procesom iz njih ekstrahirale sekvence molekule DNA, čime se dobiva poseban podatkovni zapis, u znanosti poznat i pod nazivom DNA profil. Usporedbom DNA profila pronađenog na mjestu počinjenja kaznenog djela, tijelu žrtve ili onoga koji pripada žrtvi i onoga osumnjičene osobe, tijela kaznenog progona izvode zaključak o tome hoće li neka osoba biti podvrgnuta kaznenom progonu. U daljnjem stadiju postupka, sud temeljem podataka dobivenih vještačenjem molekularno-genetskom analizom, može okrivljenika ili osloboditi krivnje ili mu izreći odgovarajuću kaznu zatvora. Nadležno tijelo može odrediti molekularno-genetsku analizu, s ciljem uspoređivanja bioloških tragova uzetih s mjesta počinjenja djela ili drugog mjesta na kojemu se nalaze tragovi kaznenog djela, s biološkim uzorcima koji pripadaju žrtvi, okrivljeniku ili drugoj osobi, odnosno s ciljem utvrđivanja istovjetnosti

⁴⁸ Hrvoje Brkić, Milovan Kubat, Davor Strinović i Mario Šlaus »Osnove medicinske kriminalistike«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević), str. 184.

određene osobe ili kako bi se ti tragovi ili uzorci sravnili s rezultatima molekularno-genetskih ispitivanja dobivenim prema ZKP-u ili drugim zakonima.⁴⁹ Uzimanje uzoraka biološkog materijala od okrivljenika te molekularno-genetsku analizu tih uzoraka nalaže državno odvjetništvo. Tijelo koje prije početka postupka provodi pretragu, privremeno oduzimanje predmeta, očevid ili drugu dokaznu radnju može samo provesti uzimanje uzoraka biološkog materijala s mjesta počinjenja kaznenog djela i drugog mjesta na kojemu su tragovi kaznenog djela. Uzimanje uzoraka biološkog materijala od žrtve kaznenog djela ili druge osobe, uz njihovu izričitu pisanu suglasnost, može odrediti tijelo koje provodi izvide ili postupak, dok molekularno-genetsku analizu tih uzoraka uzetih od tih osoba nalaže državni odvjetnik. Te osobe će se prije potpisivanja suglasnosti poučiti o svrsi uzimanja uzorka te njegovu korištenju u svrhu molekularno-genetske analize. Ako suglasnost nisu u mogućnosti dati ili je odbiju dati, uzimanje biološkog materijala od tih osoba te molekularno-genetsku analizu tih uzoraka na prijedlog državnog odvjetnika može naložiti sud.⁵⁰

Molekularno-genetska analiza povjerava se vještaku. Njemu se predaje materijal za ispitivanje u anonimiziranom obliku. Podaci iz molekularno-genetskih ispitivanja mogu se pridružiti nekoj određenoj osobi samo u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za ispunjenje svrhe samog ispitivanja. Imajući na umu delikatnost i invazivnost samog postupka molekularno – genetske analize, u zakonskom tekstu ističu se odredbe o mjerama zaštite i anonimizacije analiziranog materijala te sprječavanje njegovih zlouporaba. Naime, ispitivani materijal koji pripada okrivljeniku, žrtvi kaznenog djela ili drugoj osobi može se koristiti i obrađivati samo tako dugo dok se pridruživanje tragu ili utvrđenje istovjetnosti ili podrijetla ne isključi, a potom se uništava, osim ako nešto drugo nije propisano zakonom. Podaci prikupljeni molekularno-genetskom analizom od okrivljenika koji je kasnije u kaznenom postupku pravomoćno osuđen, pohranjuju se i čuvaju dvadeset godina nakon završetka kaznenog postupka. Iznimno, ako je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža, ili ako je riječ o kaznenom djelu protiv spolne slobode za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, navedeni podaci se mogu čuvati najdulje četrdeset godina od završetka kaznenog postupka. Ovu iznimku treba promatrati kroz prizmu posebne težine opisanih kaznenih djela i prevagu društvenog imperativa utvrđivanja

⁴⁹ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 327. stavak 1.

⁵⁰ Ibid, članak 327. stavci 5. i 6.

počinitelja nad njegovim pravom na privatnost i brisanje osobnih podataka. Međutim, podaci prikupljeni molekularno-genetskom analizom uzoraka uzetih od okrivljenika koji je kasnije u kaznenom postupku pravomoćno oslobođen optužbe, ili je postupak obustavljen ili je optužba odbijena, te podaci prikupljeni molekularno-genetskom analizom uzoraka uzetih od žrtava kaznenih djela čuvaju se deset godina od završetka postupka.⁵¹

Slijedom navedenog, molekularno-genetska analiza bioloških tragova koji se izuzimaju prilikom očevida imaju veliku sudskomedicinsku važnost u kaznenom postupku.⁵² Očevid je hitna dokazna radnja kojom tijela kaznenog postupka činjenice u postupku utvrđuju ili razjašnjavaju opažanjem vlastitim osjetilima i njihovim pomagalicama. Kod obavljanja očevida potrebno je pridržavati se antikomunacijskih mjera da bi se spriječila kontaminacija tragova te samim time onemogućilo ispravno vještačenje.

E.) VJEŠTAČENJE PSIHIJATRIJSKIM PREGLEDOM⁵³

Vještačenje psihijatrijskim pregledom predstavlja jednu od „najkontroverznijih“ dokaznih radnji u kaznenom postupku, a ujedno izaziva i najveći interes javnosti, kako šire tako i profesionalne. Glavni cilj psihijatrijskog vještačenja je utvrditi je li počinitelj u trenutku počinjenja kaznenog djela imao kakvu duševnu smetnju i je li ona utjecala na počinjenje tog djela. Forenzička psihijatrija,⁵⁴ kao subspecijalističko područje psihijatrije, odnosno kao specifična dodirna točka medicine i prava, ima veoma odgovoran i složen zadatak – pomoći sucu da različita biopsihološka stanja okrivljenika sagleda s pravnog stajališta te ih iskoristi radi utvrđivanja činjenica u sudskom postupku.

Vještačenje psihijatrijskim pregledom odredit će se, prije svega, u slučaju sumnje u isključenu ili smanjenu ubrojivost okrivljenika, odnosno sumnje da je okrivljenik zbog

⁵¹ Ibid, članak 327.a

⁵² Hrvoje Brkić, Milovan Kubat, Davor Strinović i Mario Šlaus »Osnove medicinske kriminalistike«, u: Sudska medicina i deontologija (ur. Dušan Zečević), str. 179.

⁵³ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22), članak 325.

⁵⁴ Mislav Goreta, „Budućnost forenzičke psihijatrije“, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Vol. 28 No. 1, 2021., str. 39.-60.

ovisnosti od alkohola ili opojnih droga počinio kazneno djelo ili da je raspravno nesposoban zbog duševnih smetnji. Ako je to nužno za obavljanje vještačenja okrivljenik može rješenjem suda biti prisilno zadržan u zdravstvenoj ustanovi što smije trajati najviše mjesec dana (u slučaju potrebe za novim vještačenjem, zadržavanje se može ponoviti samo jednom). Prije potvrđivanja optužnice rješenje o prisilnom zadržavanju donosi sudac istrage, a nakon potvrđivanja optužnice sud pred kojim se vodi rasprava. U slučaju ocjene da je u zdravstvenu ustanovu potrebno uputiti okrivljenika koji se nalazi u istražnom zatvoru, sudac istrage obavijestit će tu ustanovu o razlozima zbog kojih je određen istražni zatvor kako bi se poduzele mjere potrebne za osiguranje svrhe istražnog zatvora.

Kada je vještačenje određeno radi ocjene okrivljenikove ubrojivosti vještak će ustanoviti je li u vrijeme počinjenja kaznenog djela kod okrivljenika postojala kakva duševna bolest, privremena duševna poremećenost, nedovoljni duševni razvitak ili neka druga teža duševna smetnja, te će odrediti narav, vrstu, stupanj i trajnost duševne smetnje i dati svoje mišljenje o tome kakav je utjecaj takvo duševno stanje imalo na okrivljenikovo shvaćanje značenja svojeg postupanja ili vladanje svojom voljom. Ako vještak ocijeni da okrivljenik u vrijeme počinjenja djela nije bio u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogao vladati svojom voljom, dat će mišljenje o stupnju vjerojatnosti da bi ta osoba zbog duševnih smetnji mogla počinuti teže kazneno djelo i je li za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi ili psihijatrijsko liječenje na slobodi, a ako ocijeni da su okrivljenikove mogućnosti shvaćanja značenja svojeg postupanja ili vladanja svojom voljom bile smanjene, dat će mišljenje postoji li opasnost da razlozi za takvo stanje mogu i u budućnosti poticajno djelovati za počinjenje novoga kaznenog djela (članak 75. stavak 1. Kaznenog zakona) odnosno da bi okrivljenik zbog duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njegova bitno smanjena ubrojivost mogao u budućnosti počinuti teže kazneno djelo (članak 68. stavak 1. Kaznenog zakona). S druge strane, kod psihijatrijskog vještačenja radi ocjene raspravne sposobnosti okrivljenika, vještak će ustanovljuje postoje li kod okrivljenika duševne smetnje i daje svoje mišljenje o tome je li sposoban shvatiti prirodu i svrhu kaznenog postupka, razumjeti pojedine procesne radnje i njihove posljedice, sporazumijevati se s braniteljem i davati mu upute.

6. DOKAZNA SNAGA I NEOVISNOST ISKAZA VJEŠTAKA U KAZNENOM POSTUPKU

U skladu s načelom slobodne ocjene dokaza, sud je ovlašten slobodno ocijeniti sve dokaze u postupku, pa tako i iskaz vještaka. Međutim, za razliku od ocjene drugih dokaza pri kojoj se sudac se može, kao i svaki razuman čovjek, poslužiti poznatim pravilima iskustva i zakonima logike, pri ocjeni nalaza i mišljenja vještačka, sucima nedostaje upravo poznavanje specifične struke, odnosno ključan element za donošenje konkretnih i objektivnih zaključaka o sadržaju nalaza i mišljenja te njegovom utjecaju na kazneni postupak. Teoretičari kaznenog procesnog prava upozoravaju da sud, pri ocjeni vještačkog iskaza uvijek mora postaviti „5 magičnih pitanja⁵⁵“ od kojih se prva četiri tiču vjerojatnosti, a peto vjerodostojnosti vještačenja. Pitanja glase kako slijedi :

- 1) koja je vjerojatnost postojanja činjenice koja je predmet vještačenja, ako iskaz vještaka smatramo točnim
- 2) postoje li i koje su alternativne hipoteze o postojanju ili nepostojanju te činjenice
- 3) zašto se one mogu uzeti kao alternativne hipoteze
- 4) koja bi bila vjerojatnost postojanja ili nepostojanja predmetne činjenice ako bismo prihvatili takvu alternativnu hipotezu
- 5) koja je vjerodostojnost vještakova iskaza

Slijedom navedenog, u procesnoj teoriji pojavila su se mišljenja da je sud, zbog nepoznavanja specifičnih pravila struke kao objektivnih kriterija, kod ocjene iskaza vještaka stvarno vezan tim iskazom. Ukoliko se priklonimo takvim stajalištima, vještačenje bi zapravo predstavljalo svojevrsan neobičan izuzetak od načela slobodne ocjene dokaza te bi sud bio prisiljen uvijek utvrditi, odnosno potvrditi činjenice onakvima kakve proizlaze iz nalaza i mišljenja.⁵⁶ Tomu u prilog ide i okolnost da sam Zakon o kaznenom postupku, kao što je ranije spomenuto, propisuje da se određene činjenice u kaznenom postupku mogu utvrđivati isključivo vještačenjem (slučajevi obveznih vještačenja). Takvo stajalište nije prihvaćeno. U slučajevima kada pri ispitivanju vještaka sud razvije određene dvojbe u potpunost nalaza, ako se u nalazu identificiraju i zapaze kakvi logički nedostaci (nerazgovjetnost ili proturječja) te ako se

⁵⁵ Bernard Robertson and G. A. Vignaux: *Interpreting Evidence - Evaluating Forensic Science in the Courtroom*, str. 220.

⁵⁶ Krapac, Davor: *Kazneno procesno pravo*, Prva knjiga: Institucije, str. 502.

u tijeku postupka pojavi opravdana sumnja u točnost mišljenja, sud je dužan pokušati otkloniti te mane.⁵⁷ Kao što je već spomenuto prilikom prikaza zakonskog okvira vještačenja u kaznenom postupku ranije u radu, sud prvo ponavlja ispitivanje vještaka, a ako i ponovljeno ispitivanje bude bez odgovarajućeg rezultata, sud obnavlja vještačenje. Upravo je institut obnove vještačenja način na koji sud vrlo često, nakon početnih sumnji, pribavi nov i pouzdan iskaz vještaka koji će mu poslužiti za utvrđivanje važnih činjenica. No unatoč tome postavljaju se pitanja „što ako svi napori suda ostanu uzaludni?“ te „je li sud dužan prihvatiti barem jedno od kontradiktornih iskaza vještaka nakon obnove vještačenja kada je riječ o odlučnoj činjenici?“ Odgovor na navedena pitanja je negativan. Naime, budući da sud nije vezan iskazima vještaka te sam ne raspolaže stručnim znanjima potrebnim za utvrđivanje sporne činjenice, treba ju ostaviti *neutvrđenom*, odnosno nedokazanom te primijeniti pravilo *in dubio pro reo*.⁵⁸

6.1. PROBLEMATIKA NEOVINOSTI LIJEČNIKA KAO VJEŠTAKA U POSTUPKU ZA KAZNENA DJELA PROTIV ZDRAVLJA LJUDI

Kaznena djela protiv zdravlja ljudi predstavljaju posebnu skupinu kaznenih djela, usmjerenih prvenstveno na očuvanje zdravlja ljudi. Klasificiranjem pojedinih ponašanja do kojih dolazi u okviru pružanja zdravstvene zaštite kaznenim djelima, vidljiva je namjera zakonodavca da zaštiti tjelesni integritet pacijenata i bolesnika. Međutim, iako se, zbog vrste zaštićenog dobra (tjelesni integritet) ova kaznena djela mogu smatrati obuhvaćenim kaznenim djelima protiv života i tijela, ipak se mora naglasiti njihova specifičnost i razlika koja proizlazi upravo iz posebnih svojstava počinitelja kaznenih djela protiv zdravlja ljudi⁵⁹. Kaznena djela protiv života i tijela, u načelu, može počinuti svaka osoba, dok velik dio kaznenih djela iz grupe kaznenih djela protiv zdravlja ljudi može počinuti isključivo onaj posjeduje određena posebna svojstva - liječnik odnosno drugi zdravstveni radnik. Riječ je o posebnim kaznenim djelima, *delicta propria*. Osim toga, ovim se kaznenim djelima štite se i ljudska prava iz domene prava na zdravlje kao

⁵⁷ Ibid, str. 502.

⁵⁸ Ibid, str. 503.

⁵⁹ Tatjana Babić, Sunčana Roksandić, Osnove zdravstvenog prava, Tipex, Zagreb, 2006, 192.str.

i prava pacijenata⁶⁰. U svakom slučaju, izdvajanje kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u posebnu Glavu Kaznenog zakona opravdano iz više razloga, s obzirom da kaznena djela protiv zdravlja ljudi štite tjelesni integritet pacijenta, bolesnika te svake osobe kojoj je potrebna liječnička, odnosno medicinska pomoć. Kaznena djela protiv zdravlja ljudi propisana su u Glavi XIX.⁶¹ Kaznenog zakona kao:

- Širenje i prenošenje zarazne bolesti
- Nesavjesno liječenje
- Nedozvoljeno uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela
- Nepružanje medicinske pomoći u hitnim stanjima
- Nadriliječništvo
- Krivotvorenje lijekova ili medicinskih proizvoda
- Proizvodnja i stavljanje u promet štetnih proizvoda za liječenje
- Nesavjesno postupanje pri pripravljanju i izdavanju lijekova
- Proizvodnja i stavljanje u promet proizvoda štetnih za ljudsko zdravlje
- Nesavjesni pregled mesa za prehranu
- Neovlašteno posjedovanje, proizvodnja i trgovanje drogama i tvarima zabranjenim u sportu
- Omogućavanje trošenja droga i tvari zabranjenih u sportu

Nepristranost liječnika koji u postupku sudjeluje kao sudski vještak jedan je od *condicio sine qua non* pravičnog vođenja postupka, kako kaznenog tako i građanskog. Etičkim kodeksom sudskih vještaka i procjenitelja Hrvatskog društva sudskih vještaka i procjenitelja, između ostalog, propisano je i da su sudski vještaci i procjenitelji, u obavljanju svojih dužnosti, dužni sačuvati neovisnost i nepristranost u donošenju nalaza i mišljenja i to kako u odnosu na naručitelja tako i u odnosu na stranke. Ukoliko u radu opazi neispravnost i nezakonitost propisa koji su u primjeni, dužan je na to upozoriti institucije i u svom se nalazu ograditi od takvih odredbi kojima bi mogao naštetiti strankama ili društvenoj zajednici za koje radi nalaz odnosno procjenu. U javnom prostoru često se ističe kako “nepristranost liječnika-vještaka, zbog staleške solidarnosti, može u nekim slučajevima biti vrlo upitna”⁶² i to ne samo u postupcima protiv drugog liječnika ili zdravstvene ustanove već i u svim drugim postupcima u kojima liječnik kao sudski vještak može sudjelovati. *Staleška solidarnost* slikovit je izraz koji se upotrebljava pri bezuvjetnoj međusobnoj zaštiti kolega unutar strogo

⁶⁰ Sunčana Roksandić, Aktualna pitanja pojedinih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u svjetlu donošenja nacrtu izmjena hrvatskog Kaznenog zakona, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol I No. 1, 2010, str 94.

⁶¹ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), članci 180.-191.

⁶² Crnić Ivica, Odgovornost za rezultat liječenja- između Hamurabija i Platona, Hrvatska pravna revija, 7/2007, str. 13., zatim Sunčana Roksandić, Aktualna pitanja pojedinih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u svjetlu donošenja nacrtu izmjena hrvatskog Kaznenog zakona, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. I No. 1, 2010., str. 111.

reguliranih i hijerarhiziranih profesija (poput liječničke), do koje dolazi zbog veoma uske povezanosti i utjecaja svakog pojedinca na karijerni put, ali i osobna svojstva drugog pojedinca. Staleška solidarnost u praksi se očituje kao odbijanje vještačenja od strane liječnika u kaznenim postupcima protiv njihovih kolega, što uvelike utječe na učinkovitost sudova i percepciju javnosti o tretmanu pacijenata u kaznenim postupcima protiv liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika.

U praksi se često dovodila u pitanje i neovisnost Centra za kriminalistička vještačenja „Ivan Vučetić“. Naime, odvjetnici stranaka, točnije tuženika isticali su kako su vještačenja navedenog centra sporna, tj. nezakonita, a sve iz razloga jer je Centar sastavni dio Ministarstva unutarnjih poslova te se u potpunosti se financira iz proračuna MUP-a, a za njegovo poslovanje, školovanje i usavršavanje kadrova, nabavu opreme i redovno održavanje sustava, godišnje se izdvaja pozamašna svota novca.⁶³ Situaciju je s pravnog aspekta Centar predstavlja ijednu organizacijsku jedinicu Ravnateljstva policije MUP-a, kojoj je glavna namjena i temeljni fokus djelovanja pretvorba materijalnog traga izuzetog s mjesta počinjenja kaznenog djela u pravovaljani materijalni dokaz upotrebljiv u kaznenom postupku.⁶⁴ Međutim, Centar je jedinstvena forenzična ustanova u Republici Hrvatskoj koja obavlja kriminalističko – tehničke poslove i vještačenja te izravno sudjeluje u otkrivanju gotovo svih kaznenih djela i njihovih počinitelja na području države.⁶⁵ Slijedom navedenog, glede sumnji u neovisan rad Centra podignute su i ustavne tužbe od kojih do danas niti jedna nije rezultirala odlukom Ustavnog suda kojom se utvrđuje nezakonitost rada Centra, te zakonitost vještačenja Centra pozivanjem na povredu pravila o nepristranosti vještaka i neovisnosti njihova brada, samo iz razloga što on formalnopravno pripada organizacijskoj strukturi MUP-a, nije postojećom argumentacijom dovedena u pitanje.⁶⁶

6.2.KAZNENO DJELO NESAVJESNOG LIJEČENJA

⁶³ Sandra Carić Herceg, „CSI HRVATSKA; Zašto su odvjetnici prije pet godina tražili odvajanje forenzičkog centra od MUP-a“, članak objavljen na portalu tjednika Nacional, 15.09.2021., dostupno na <https://www.nacional.hr/csi-hrvatska-zasto-su-odvjetnici-prije-petgodina-trazili-odvajanje-forenzickog-centra-od-mup-a-2>

⁶⁴ Ivana Đuras, „Zakonitost dokaza Centra za kriminalistička vještačenja "Ivan Vučetić", članak objavljen na portalu IUS-INFO, 20.02.2017., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/29266>

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

Od svih navedenih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi, kazneno djelo nesavjesnog liječenja je najslabije i najzastupljenije u recentnoj sudskoj praksi.

Definicija kaznenog djela nesavjesnog liječenja⁶⁷ je djelo koje je počinio doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik koji je obavljajući zdravstvenu djelatnost primijenio očito nepodobno sredstvo ili način liječenja ili na drugi način očito nije postupao sukladno pravilima zdravstvene struke ili očito nesavjesno postupao te time prouzročio pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja osobe. Ovisno o posljedici koja je prouzročena nesavjesnim obavljanjem zdravstvene djelatnosti zakonodavac je odredio i duljinu trajanja kazne zatvora, npr. za prouzročenje teške tjelesne ozljede ili znatno pogoršanje postojeće bolesti propisana je kazna zatvora do 3 godine, dok je za prouzročenje osobito teške tjelesne ozljede kao i stajna koje može rezultirati prekidom trudnoće, propisana kazna zatvora od 6 mjeseci od 5 godina. S druge strane, za smrt kao posljedicu propisana je kazna zatvora od 3 do 12 godina, ovisno o okolnostima svakog konkretnog slučaja. Zakon polazi i od toga da se zdravstvena djelatnost kao izvanredno korisna za pojedinca i društvo, donosno „sveta“ djelatnost, mora obavljati krajnje savjesno uz poštivanje pravila zdravstvene struke. Zadatak je liječnika prije svega da ne šteti bolesniku te je dužan liječiti svakog pacijenta, čuvati njegovo dostojanstvo i liječničku tajnu, ali ponajprije treba pružiti pomoć.

U odnosu na recentnu sudsku praksu u Republici Hrvatskoj, u jednoj odluci Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu⁶⁸ iz 2016. godine navodi se da „prema mišljenju suda očito nesavjesno postupao liječnik koji u obavljanju svoje djelatnosti ne poštuje općepriznata pravila medicinske znanosti i struke, čiji postupci očito odstupaju od prihvaćenih i prokušanih profesionalnih standarda, koji te standarde svjesno ne poštuje, odnosno zanemaruje“. Naime, zdravstveno je osoblje u svome postupanju dužno pridržavati se pravila struke, a ne običajnih pravila koja su zastarjela, prevladana ili se mogu pokazati opasnim za zdravlje pacijenata. Iz tog razloga se i govori o pažnji „savjesnog“ i „razboritog“ liječnika. Dakle, mjerilo utvrđivanja nije „što bi napravila većina“, nego „što je *trebalo* napraviti“.⁶⁹ Upravo iz navedenog razloga, kako bi se određeno liječničko

⁶⁷ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), članak 181.

⁶⁸ Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. K-176/16 od 22. travnja 2016. Ista je presuda potvrđena presudom Županijskog suda u Splitu br. Kž-481/16 od 27. listopada 2016.

⁶⁹ Marin Mrčela i dr. sc. Igor Vuletić: Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Sv. 54, br. 3., str 690.

postupanje moglo okarakterizirati kao nesavjesno, nužno je izvan razumne sumnje utvrditi je li posljedica rezultat nesavjesnog postupanja liječnika (medicinske pogreške) ili je do nje došlo zbog naknadnih komplikacija koje se ne mogu pripisati počiniteljevoj krivnji, odnosno „sudbinskog tijeka bolesti“.⁷⁰ Mora se, dakle, raditi o liječničkoj pogrešci kao o postupku protivnom pravilima zdravstvene struke i njezinim moralnim i etičkim načelima.⁷¹

U drugom pravomoćno okončanom predmetu Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu⁷² optuženiku se inkriminiralo da je kao doktor medicine, obavljajući svoju djelatnost, primijenio očito nepodoban način liječenja i uopće nesavjesno postupao, ali je sud utvrdio da su optuženikove radnje u medicinskom smislu bile u skladu s tada prihvaćenim pravilima medicinske znanosti i struke, što proizlazi upravo iz nalaza i mišljenja medicinskih vještaka. Nadalje se ističe kako se „*komplikacije nikako nisu mogle predvidjeti i da je bila riječ o odista vrlo rijetkoj komplikaciji, te cjelokupno postupanje optuženika inkriminirane zgođe, prema ocjeni suda, doista nije očito nesavjesno postupanje te optuženik nije u konkretnom slučaju primijenio očito nepodoban način liječenja*“. Uzimajući u obzir i očitovanje vještaka vezano za postojanje ili nepostojanje pravila, odnosno protokola za dovršenje porođaja u konkretnom slučaju, ocjena je suda da „*optuženik svojim postupanjem nije grubo povrijedio profesionalan pravila postupanja te nije primijenio ona znatna, evidentna, očita odstupanja od tada (u ono vrijeme) priznatih pravila struke i znanosti. Njegovo postupanje nije bitno odstupalo od prikladnog liječenja kao podobnog u danoj situaciji. Naprotiv, njegovo postupanje sud ocjenjuje kompatibilnim s tada (u to vrijeme) prihvaćenim postignućima medicinske znanosti, pri čemu je vodio računa upravo o tim postignućima u praksi*“.

Kod dokazivanja kaznenog djela nesavjesnog liječenja, uz liječničku dokumentaciju i iskaze svjedoka, glavno dokazno sredstvo predstavlja upravo medicinsko vještačenje vještaka određene specijalizacije, raznih specijalizacija ili interdisciplinarnom vještačenje koje može biti povjereno individualnim vještacima, odnosno pojedinim zdravstvenim ustanovama ili fakultetima. Pri odabiru vještaka s ciljem provođenja dokaznih radnji glavnu riječ ima državni odvjetnik, a na raspravi raspravni sudac – predsjednik vijeća koji

⁷⁰ Josip Škavić, Dušan Zečević, Načela sudskomedicinskih vještačenja, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb 2010., str. 198.

⁷¹ Marin Mrčela i dr. sc. Igor Vuletić: Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Sv. 54, br. 3., str 690

⁷² Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. Ko-2648/12 od 3. veljače 2017.

rukovodi raspravom te od vještaka saznaje čitav spektar stručnim znanjem utvrđenih činjenica koje bitno utječu na pravni položaj optuženika i ishod kaznenog postupka. Kao imperativ nameće se upravo izbor najboljeg mogućeg i najstručnijeg sudskog vještaka specijalista ili subspecijalista za određeno područje za koje se vještači, pri čemu je potrebno izbjegavati mogući sukob interesa.⁷³ Upravo iz navedenih razloga, u nastavku ovog rada osvrnut ćemo se na jednu od najpoznatijih presuda Europskog suda za ljudska prava za kazneno djelo nesavjesnog liječenja – Bajić protiv Hrvatske. Navedeni slučaj dospio je pred Europski sud za ljudska prava nakon što je podnositelj iscrpio domaći pravni put uporno ističući upravo nevjerodostojne i pristrane nalaze i mišljenja vještaka.

6.3. PRIKAZ PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA BAJIĆ PROTIV HRVATSKE⁷⁴

Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva br. 41108/10 protiv Republike Hrvatske, koji je, temeljem članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) 2. srpnja 2010. godine, nizozemski državljani, g. Pero Bajić („podnositelj“) podnio Sudu. U nastavku ćemo iznijeti najbitnije okolnosti slučaja te analizirati njegovu pravnu problematiku.

F.Č., sestra podnositelja zahtjeva, primljena je u Klinički bolnički centar Zagreb - Rebro 23. kolovoza 1994. godine kao hitan slučaj. Njezino je stanje zahtijevalo operaciju abdominalnog tumora. Njezino liječenje preuzeo je liječnik V.B., inače profesor kirurgije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu koji je u vrijeme ovih događaja radio kao kirurg u Kliničkom bolničkom centru Rebro, gdje je bio zaposlen više od trideset godina, a u relevantno vrijeme natjecao se za rukovodeće radno mjesto u toj bolnici. Nakon što je primio 5.000,00 njemačkih maraka od podnositelja, operirao je podnositeljevu sestru 30. kolovoza 1994. godine. Dan nakon operacije podnositeljeva sestra prebačena je iz jedinice intenzivne njege u redovnu medicinsku jedinicu gdje je i umrla, 1. rujna 1994. Dr. V.B. je kao uzrok smrti utvrdio masivnu plućnu emboliju. Po smrti svoje sestre podnositelj se

⁷³ Pražetina Kaleb, Renata (2018), Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi, Policija i sigurnost, Sv. 28, br. 1. Zagreb, str. 72.

⁷⁴ Presuda ESLJP; Bajić protiv Hrvatske, zahtjev br. 41108/10, od 13.11.2012., dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114490> (datum zadnjeg posjeta 08.01.2024.)

predstavkom obratio Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske zbog okolnosti liječenja svoje sestre te je pokrenut disciplinski postupak protiv liječnika pred Disciplinskom komisijom Kliničkog bolničkog centra Rebro. Komisija je utvrdila da je dr. V.B. počinio stegovno djelo za koje je optužen te je dobio otkaz na radnom mjestu.

Dana 20. listopada 1994. godine podnositelj i još dva rođaka preminule podnijeli su kaznenu prijavu protiv dr. V.B. Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu zbog kaznenih djela primanja mita i nesavjesnog liječenja. Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu podnijelo je zahtjev za saslušanje mogućih svjedoka, te provođenje medicinskog vještačenja istražnom sucu Županijskog suda u Zagrebu koji je donio odluku o povjeravanju medicinskog vještačenja liječnicima J.Š. i B.C. Oba liječnika bila su zaposlena na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U svome nalazu i mišljenju, navedeni vještaci su utvrdili da nije bilo propusta u liječenju podnositeljeve sestre koji su mogli dovesti do njene smrti. Na temelju njihovog nalaza i mišljenja Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu odbacilo je kaznenu prijavu za navodno nesavjesno liječenje. Međutim, podnositelj i ostali rođaci pokojnice preuzeli su kazneni progon u svojstvu privatnih tužitelja. U svome optužnom prijedlogu osporili su nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke J.Š. i B.C. i zahtijevali da se odredi provođenje novog medicinskog vještačenja. Mjerodavni dio njihovog podneska glasi kako slijedi: *“Da se tijekom dokaznog postupka provede dokaz sudsko-medicinskim vještačenjem koje će se povjeriti neovisnoj ovlaštenoj instituciji koja nije u sastavu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.”*

Podnositelj je zahtijevao saslušanje brojnih osoba kao svjedoka optužbe, te ponovio zahtjev za određivanje novog liječničkog vještačenja koje bi obavili vještaci koji nemaju nikakve veze s Medicinskom fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, koji je potkrijepio i tvrdnjom da je dr. V.B., uz to što je radio kao liječnik u Kliničkom bolničkom centru Rebro, bio i profesor na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, isto kao i vještak J.Š. Podnositelj je na ročištu održanom 23. veljače 2001. godine ponovno zahtijevao provođenje novog medicinskog vještačenja koje bi obavila ustanova izvan Zagreba, te je ustrajao na tvrdnjama o postojanju nespornog profesionalnog odnosa ovisnosti između vještaka i okrivljenika, koji uvelike utječe na neovisnost vještaka. Općinski kazneni sud odlučio je naložiti provođenje novog liječničkog vještačenja Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Novi izabrani vještak M.U., liječnik s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci,

dostavio je svoj nalaz i mišljenje u kojem tvrdi kako da nije bilo nikakvih naznaka propusta u tijeku liječenja podnositeljeve sestre. Na ročištu održanom 6. srpnja 2001. godine M.U. je dao usmeni iskaz. Obrazložio je sadržaj svog nalaza i mišljenja te uz to izjavio kako nije stalni sudski vještak medicinske struke, nego medicinski vještak imenovan ad hoc. Potvrdio je i da nije zaposlen u istoj ustanovi kao dr. V.B. te da s njim nije imao nikakve veze.

Međutim, podnositelj nije posustajao te je sudu dostavio medicinski nalaz i mišljenje koje je privatno naručio od D.M.-a, liječnika specijalista za urologiju i kirurgiju iz Wiesbadena u Njemačkoj. D.M. je u svom nalazu i mišljenju isključio masivnu plućnu emboliju kao uzrok smrti i utvrdio da je podnositeljeva sestra umrla od plućnog edema koji je uzrokovao akutno otkazivanje srca te je također zabilježio da bi za isključenje bilo kakvih propusta u postoperativnom tijeku liječenja bilo potrebno izvršiti uvid u ostalu medicinsku dokumentaciju kao i provesti daljnja ispitivanja. Na završnom ročištu održanom 9. lipnja 2003. godine podnositelj je zahtijevao da se D.M. sasluša i u svojstvu svjedoka optužbe. Nadalje je zahtijevao da se od neke ustanove izvan Hrvatske zatraži provođenje još jednog medicinskog vještačenja. No, Općinski kazneni sud u Zagrebu objavio je presudu u tom predmetu, kojom je dr. V.B. oslobođen optužbe za nesavjesno liječenje. Općinski kazneni sud u Zagrebu pozvao se u svojim nalazima na tvrdnje M.U., uključujući njegov nalaz i mišljenje u kojemu je zaključeno da nije bilo nedostataka u liječenju podnositeljeve sestre. Sud je nadalje presudio da su taj nalaz i mišljenje bili potkrijepljeni iskazima ostalih svjedoka i mjerodavnim ispravama. U odnosu na podnositeljev zahtjev za provođenje još jednog liječničkog vještačenja, sud je zabilježio:

“Treba još istaknuti da je sud liječničko vještačenje odlučno za utvrđivanje činjeničnog stanja povjerio liječniku kirurgu i to osobi koja inače nije vještak, a zbog toga ne samo što je optuženi sam u svojoj obrani rekao da je priznati liječnik, već i da je dugogodišnji sudsko medicinski vještak, te da bi se stoga otklonila svaka moguća sumnja u istinitost i objektivnost vještačenja vještaka iz relativno male stručne sredine, tj. Zagreba, te stoga izabran za vještaka liječnik iz drugog grada tj. Rijeke.“

Sud je također odbio prijedlog optužbe da se provede vještačenje po liječniku vještaku neke inozemne medicinske ustanove, a smatrajući da nema nimalo sumnje u stručnost i objektivnost rečenog vještaka.

Dana 17. rujna 2004. godine podnositelj je uložio žalbu Županijskom sudu u Zagrebu, prigovorivši da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio činjenično stanje i pogrešno primijenio materijalno i postupovno pravo. Županijski sud u Zagrebu ukinuo je prvostupanjsku presudu i predmet vratio na ponovljeni postupak, zbog toga što je medicinski nalaz i mišljenje izradio liječnik koji nije bio stalni sudski vještak. Također je dao uputu Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu da ponovno sasluša J.Š. i B.C., vještake koji su prethodno izradili nalaz i mišljenje tijekom istrage. Na ročištu održanom 10. veljače 2006. godine J.Š. je zatražio da Općinski kazneni sud u Zagrebu povjeri izradu medicinskog nalaza i mišljenja dvojci drugih vještaka, budući da je vještak B.C. u međuvremenu preminuo. Izrada nalaza i mišljenja povjerena liječnicima J.Š., M.D. i S.J., od kojih su svi bili profesori na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. U svome ponovljenom nalazu, vještaci su utvrdili da okrivljenik i ostalo medicinsko osoblje Kliničkog bolničkog centra Rebro nisu počinili nikakve propuste u liječenju podnositeljeve sestre. Općinski kazneni sud u Zagrebu odbio je podnositeljev prijedlog za izuzeće vještaka zbog toga što ništa u njihovom nalazu i mišljenju nije navodilo na zaključak o bilo kakvoj pristranosti ili nezakonitosti koja bi im se mogla pripisati, obrazlažući kako slijedi: „*Također, utvrđeno je da ne postoje razlozi koji bi dovodili u sumnju nepristranost prof. dr. S.J. cijeneći da se radi o stalnom sudskom vještaku, ujedno i pročelniku katedre za patologiju pri Medicinskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu. Okolnosti da se radi o predstojniku zavoda za patologiju KBC Rebro ne dovodi u sumnju njegovu nepristranost, imajući u vidu da je pri navedenoj ustanovi zaposleno više stotina djelatnika, da je okrivljenik sada umirovljenik, a da se radi o vještaku koji je povjerena vještačenja dužan obavljati savjesno i prema najboljem znanju, a svoje nalaze i mišljenja iznijeti točno, potpuno i objektivno sukladno propisima o vještačenju. Isto tako, navodi oštećenika kao tužitelja da su imenovani vještaci bliski suradnici i prijatelji okrivljenika nisu ničim potkrijepljeni niti dokumentirani, a u postupku nisu utvrđene nikakve druge okolnosti koje bi u sumnju dovele njihovu nepristranost.*”

Podnositelj je ponovno zatražio da se odredi provođenje još jednog medicinskog vještačenja koje bi obavila neka ustanova izvan Hrvatske. Istaknuo je da je okrivljenik tijekom godina bio profesor mnogobrojnim liječnicima u Hrvatskoj te se, kao primjer toga, pozvao na izjavu svjedoka, liječnika M., koji je svjedočio pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu, da je s okrivljenikom imao dobre, prijateljske odnose. Unatoč svemu

navedenome, sud je odbio taj zahtjev i zaključio glavnu raspravu. Zaključno, Općinski kazneni sud u Zagrebu oslobodio je dr. V.B. optužbe za nesavjesno liječenje jer su nalazom i mišljenjem vještaka isključeni bilo kakvi propusti u liječenju podnositeljeve sestre, što je potkrijepljeno iskazima svjedoka i ostalom medicinskom dokumentacijom. Glede podnositeljeve tvrdnje o pristranosti vještaka medicinske struke, mjerodavni dio presude glasi: *„Bez obzira što su ovi sudsko-medicinski vještaci kolege i možda poznaju samog optuženog iz njihovog nalaza i mišljenja nije vidljiva niti jedna činjenica koja bi upućivala na njihovu pristranost u korist optuženog tj. činjenica koja bi dovodila u pitanje njihovu ne samo objektivnost, već i stručnost.“*

Dana 29. siječnja 2008. godine podnositelj je izjavio žalbu Županijskom sudu u Zagrebu, prigovorivši da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio činjenično stanje i pogrešno primijenio pravila postupka. Županijski sud u Zagrebu odbio je podnositeljevu žalbu i potvrdio prvostupanjsku presudu. Županijski sud utvrdio je da nema potrebe odrediti provođenje medicinskog vještačenja izvan Hrvatske, jer su podnositeljevi prigovori da je Hrvatska razmjerno mala u pogledu stručne sredine i da se u ovome predmetu radilo o poznatom liječniku, bili tek njegov subjektivni dojam i nisu imali nikakvu ozbiljno prijeteću pravnu težinu. Podnositelj je, kao posljednji korak podnio i ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske, prigovorivši da je bilo nedostataka u sudskom postupku koji se odnosio na smrt njegove sestre i navodno nesavjesno liječenje koje je obavio dr. V.B. Tvrdio je da vještaci medicinske struke koji su izradili nalaz i mišljenje nisu bili nepristrani. Ustavni sud je utvrdio kako je podnositeljeva ustavna tužba nedopuštena jer se postupak o kojemu je riječ nije odnosio na neko njegovo pravo ili obvezu, kao ni na optužbu za kazneno djelo protiv njega. Nakon iscrpljivanja domaćeg pravnog puta, podnositelj se odlučio obratiti Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu. Europski sud za ljudska prava utvrdio je povredu članka 2. i članka 13. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. Članak 2. Konvencije, često opisivan kao jedan od njezinih stožernih članaka, odnosi se na pravo na život te imperativ da nitko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtne kazne po presudi suda, kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom. Članak 13. Konvencije odnosi se na pravo na djelotvoran pravni lijek te stipulira da svatko čija su prava i slobode koje su priznate Konvencijom povrijeđene, ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

Sud u svojem obrazloženju nalazi da domaći sustav u cjelini, suočen s predmetom u kojem se radi o navodnom nesavjesnom liječenju koje je dovelo do smrti podnositeljeve sestre, nije dao odgovarajući i pravodoban odgovor u skladu s postupovnim obvezama države, odnosno da Republika Hrvatska nije osigurala neovisan i nepristran sustav koji će se baviti pitanjima uzrokovanja smrti ili teških ozljeda zbog pogreške liječnika, što je dovelo do teške povrede konvencijskih prava. Nadalje, Sud kao problematičnu okolnost ističe to što je nadležno državno odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu koju je protiv predmetnog liječnika podnio podnositelj, na temelju nalaza vještaka koji su radili na istom fakultetu (Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) kao i prijavljeni liječnik. Sud je primijetio da se upravo odluka državnog odvjetništva o odustajanju od kaznenog progona, a kasnije i odluka prvostupanjskog suda temeljila na tom vještačenju, koje se prema praksi Suda i hrvatskom pravu može smatrati pristranim. Također, u odluci je razmatran i dojam pristranosti i međusobne ovisnosti temeljem staleške solidarnosti koji su tijela kaznenog progona ostavila u javnosti prilikom odlučivanja da liječnik neće kazneno odgovarati ni za primanje mita niti liječničku pogrešku.

Zaključno, stav Suda je da su sve nadležne institucije, počevši od bolnice i Liječničke komore, preko nadležnog državnog odvjetništva i na kraju samih sudova, zakazale. One mjere koje i jesu poduzete, ne mogu se smatrati učinkovitima, budući da obitelj žrtve nije dobila jasan, brz i detaljan odgovor o okolnostima njezine smrti.

7. ZAKLJUČAK

Vještačenje kao posebna dokazna radnja je veoma važan, a ponekad i jedini relevantan način na koji sud, u tijeku kaznenog postupka, saznaje objektivne činjenice i/ili okolnosti koje su rezultirale počinjenjem kaznenog djela. Upravo iz navedenog razloga nužno je potpuno povjerenje suda, ali i javnosti (uzevši u obzir medijsku eksponiranost sudskih postupaka povodom teških kaznenih djela) u njihovu neovisnost, stručnost i nepristranost.

Međutim, u hrvatskoj sudskoj praksi, utvrđivanje neovisnost vještaka je često kamen spoticanja i jedan od glavnih razloga dugotrajnosti ionako mukotrpnih kaznenih postupaka

povodom kaznenih dijela (protiv života i tijela te zdravlja ljudi) kod kojih se odluka često, ako ne i uvijek temelji na nalazu i mišljenju vještaka. Što se tiče vještačenja od strane vještaka medicinske struke, svjedočimo da rješavanje brojnih problema, pa i na području prava i medicine, nužno zahtijeva multidisciplinarni pristup. Takav pristup podrazumijeva da sud i ostala tijela kaznenog progona, a posebice državno odvjetništvo, usavrše i steknu posebna stručna znanja iz onih područja znanosti koje je u okviru određene specijalizacije najpotrebnije poznavati, točnije suci iz područja medicine, a liječnici-vještaci iz područja prava. U Republici Hrvatskoj ne postoji kontinuirana organizirana edukacija vještaka kao niti jasni i taksativno propisani standardi vještačenja i iskazivanja nalaza i mišljenja, zbog čega je vidljiva velika razlika u ocjenama pojedinim nalazima i mišljenjima vještaka, što je rezultiralo neujednačenom sudskom praksom, a može utjecati i na stvaranje šireg dojma pravne nesigurnosti.

Leži li rješenje problema u donošenju jedinstvenog Zakona o sudskim vještacima⁷⁵ i procjeniteljima ili je potrebna dugotrajnija promjena sociološko-pravne percepcije vještačkog poziva, vrijeme će pokazati.

⁷⁵ Čizmić Jozo: Prigovori i problemi kod sudsko-medicinskog vještačenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 57, 3/2020, str. 655.

LITERATURA:

- 1) Babić Tatjana i Roksandić Sunčana: Osnove zdravstvenog prava, Tipex, Zagreb, 2006.
- 2) Brodsky, S. L., & Gutheil, T. G. : The expert expert witness - More maxims and guidelines for testifying in court, American Psychological Association, Washington, DC, USA, 2006.
- 3) Carić – Herceg Sandra , ,, *CSI HRVATSKA; Zašto su odvjjetnici prije pet godina tražili odvajanje forenzičkog centra od MUP-a*“, članak objavljen na portalu tjednika Nacional, 15.09.2021., dostupno na <https://www.nacional.hr/csi-hrvatska-zasto-su-odvjjetnici-prije-petgodina-trazili-odvajanje-forenzickog-centra-od-mup-a-2>
- 4) Crnić Ivica: Odgovornost za rezultat liječenja- između Hamurabija i Platona, Hrvatska pravna revija, 7/2007, Zagreb, 2007.
- 5) Cvitanović Leo, Derenčinović Davor, Turković Ksenija, Munivrana Vajda Maja, Dragičević Prtenjača Marta, Maršavelski Aleksandar, Roksandić Vidlička Sunčana: Kazneno pravo, Posebni dio, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2018.
- 6) Čizmić Jozo: Prigovori i problemi kod sudsko-medicinskog vještačenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, god. 57, 3/2020, 2020.
- 7) Damaška Mirjan: Dokaz krivnje – Od rimsko-kanonskog do suvremenog prava, Školska knjiga, Zagreb, 2021.
- 8) Đuras Ivana , ,,*Zakonitost dokaza Centra za kriminalistička vještačenja "Ivan Vučetić"*, članak objavljen na portalu IUS-INFO, 20.02.2017., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/29266>

- 9) Goreta Mislav: Budućnost forenzičke psihijatrije, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, Vol. 28 No. 1, Zagreb, 2021.
- 10) Horvatić Željko, Cvitanović Leo, Derenčinović Davor: Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017.
- 11) Krapac, Davor: Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, VII. neizmijenjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, ožujak 2015.
- 12) Levy, S. Criminal Liability for Medical Negligence, Medicine and Law, 2006.
- 13) Mrčela Marin i Vuletić Igor, dr.sc.: Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Sv. 54, br. 3., Split, 2011.
- 14) Mrčela Marin i Vuletić, Igor, dr.sc.: Liječnik i kazneno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- 15) *Novi pravilnik o sudskim vještacima: Je li to kontrola vlade nad pravosuđem?*, novinski članak objavljen na internetskom portalu tjednika Nacional dana 23.12.2022., dostupan na https://www.nacional.hr/novi-pravilnik-o-sudskim-vjestacima-je-li-to_kontrola-vlade-nad-pravosudem/
- 16) Pražetina Kaleb, Renata: Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi, Polica sigurnosti, Sv. 28, br. 1., Zagreb, 2018.
- 17) Robertson Bernard and Vignaux G.A.: Interpreting Evidence - Evaluating Forensic Science in the Courtroom , 1st Edition, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, USA, 1995.
- 18) Roksandić Sunčana: Aktualna pitanja pojedinih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi u svjetlu donošenja nacrta izmjena hrvatskog Kaznenog zakona, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. I No. 1, Zagreb, 2010.

- 19) Schütz Harald: Medizinrecht - Psychopathologie - Rechtsmedizin: Diesseits und Jenseits der Grenzen von Recht und Medizin Festschrift für Günter Schewe, Springer-Verlag, Heidelberg, 1991.
- 20) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova za 2022. godinu KLASA: 953-01/22-03/45, URBROJ: 511-01-142/2-22-12
- 21) Stojanović Zorica, mag. iur : Klasifikacija tjelesnih ozljeda u kaznenom zakonodavstvu, portal IUS INFO, 17.02.2023., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/aktualno/uredistu/klasifikacije-tjelesnih-ozljeda-u-kaznenom-zakonodavstvu-54012>
- 22) Škavić Josip i Zečević Dušan: Načela sudskomedicinskih vještačenja, Ljevak, Zagreb, 2010.
- 23) Turković Ksenija, Roksandić Vidlička, Sunčana i Maršavelski Aleksandar: Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2016.
- 24) Wecht Cyril H. : , The History of Legal medicine, The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law 33, 2005
- 25) Zečević Dušan i suradnici: Sudska medicina i deontologija, IV. obnovljeno i dopunjeno izdanje, Medicinska naklada, Zagreb, 2004.

ZAKONI I PROPISI:

- 1) Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Ministarstvo unutarnjih poslova, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17)
- 2) Kazneni zakon (125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)
- 3) Kodeks medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore
- 4) Pravilnik o stalnim sudskim vještacima (NN 38/14, 123/15, 29/16, 61/19)
- 5) Pravilnik o stručnoj obuci kandidata za stalne sudske vještake Hrvatske liječničke komore
- 6) Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22)
- 7) Zakon o sudovima (NN 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23)

SUDSKA PRAKSA:

Presuda ESLJP; Bajić protiv Hrvatske, zahtjev br. 41108/10, od 13.11.2012., dostupna na:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114490>

Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. Ko-2648/12

Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. K-176/16

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske Kž-216/59

